

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Rebeka Govek

**ZAPOSLOVANJE LJUDI Z OVIRAMI NA PODROČJU
SOCIALNEGA VARSTVA**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Rebeka Govek

**ZAPOSLOVANJE LJUDI Z OVIRAMI NA PODROČJU
SOCIALNEGA VARSTVA**

Diplomsko delo

Mentorica: izr. prof. dr. Barbara Kresal

Ljubljana, 2016

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorici izr. prof. dr Barbari Kresal za potrpežljivost, vso strokovno pomoč in koristne nasvete pri pisanju naloge, vsem domačim, ki so mi stali ob strani celoten čas študija in vsem, ki so sodelovali pri nastajanju te naloge. Najlepša hvala, brez vas mi ne bi uspelo.

PODATKI O DIPLOMSKEM DELU

Ime in priimek: Rebeka Govek

Naslov diplomskega dela: Zaposlovanje ljudi z ovirami na področju socialnega varstva

Kraj: Ljubljana

Leto: 2016

Št. strani: 89

Mentorica: izr. prof. dr. Barbara Kresal

Ključne besede: osebe z ovirami, status invalida, zaposlovanje, socialno varstvo, zakonodaja

Povzetek: Z diplomskim delom želim predstaviti ljudi z ovirami z vidika zaposlovanja na področju socialnega varstva. V teoretičnem delu se zato posvečam ljudem z ovirami, terminološki opredelitvi, zakonski podlagi za pridobitev statusa invalida in pravicam, ki jih imajo na delovnem mestu kot osebe s statusom invalida. Ker se pri raziskavi osredotočam na ljudi z ovirami, ki so zaposleni na področju socialnega varstva, se v teoretičnem delu dotaknem tudi predstavitev organizacij, ki delujejo na področju socialnega varstva.

V praktičnem delu predstavim rezultate raziskave, s katero sem raziskovala delovno življenje oseb z ovirami, predvsem, pridobitev statusa, vrsto zaposlitve, vpliv ovire na njihovo delovno sposobnost, na njihove odnose z nadrejenimi in s sodelavci.

Title: Employment of people with disabilities in the field of social security

Key words: people with disabilities , disability status , employment , social security legislation

Abstract: In my diploma paper I want to present people with disabilities in terms of employment in the field of social security . The theoretical part is therefore dedicated to people with disabilities, terminological definition, the legal basis for obtaining disability status and rights they have in the workplace as a person with disability status. Because the study focused on people with disabilities who are employed in the field of social protection, in the theoretical part I also touch upon the presentation of organizations operating in the field of social security.

The practical part presents the results of research, in which I researched the working life of persons with disabilities , in particular , obtaining the status , type of employment , the impact of barriers to their ability to work and the impact on their relationships with superiors and colleagues.

PREDGOVOR:

Glavni razlog za raziskovanje področja ljudi z ovirami je moja osebna izkušnja biti oseba z oviro. Čeprav pri meni ovira na zunaj ni takoj opazna, pa sem se skozi svoje življenje bila primorana naučiti določenih prilagoditev, ki mi omogočajo kar se da »normalno« življenje. Ker se počasi bliža čas tudi moje prve zaposlitve, sem želela raziskati, kako je z zaposlovanjem ljudi z ovirami.

Moja naloga je sestavljena iz dveh delov.

V prvem, teoretičnem delu, se najprej dotaknem terminološkega vprašanja ustreznega poimenovanja oseb z ovirami. Nadaljujem z zgodovinskim pregledom raziskav na področju ljudi z ovirami in odzivov, ki so jih in jih imajo ljudje brez ovir, ko so v stiku z osebo z oviro.

Sledi del z zakonodajo, ko predstavim, kako poteka pridobitev statusa invalida na podlagi različnih zakonov, kakšne pravice imajo ljudje z ovirami iz naslova Zakona o delovnih razmerjih, kaj je kvotni sistem in kakšne vse vzpodbude za zaposlovanje ljudi z ovirami poznamo, na koncu pa predstavim še organizacije, ki delujejo na področju socialnega varstva, saj prav te organizacije predstavljajo zaposlitveno okolje mojih sogovornikov pri raziskavi.

Z raziskavo, ki sem jo opravila sem želela raziskati delovno življenje oseb z ovirami, predvsem, pridobitev statusa, vrsto zaposlitve, vpliv ovire na njihovo delovno sposobnost, na njihove odnose z nadrejenimi in s sodelavci.

KAZALO

1	TEORETIČNI DEL	1
1.1	TERMINOLOŠKO VPRAŠANJE	1
1.2	ZGODOVINSKI PREGLED OBRAVNAVE LJUDI Z OVIRAMI	2
1.3	POSTOPEK PRIDOBITVE STATUSA INVALIDA	6
1.3.1	<i>Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov</i>	<i>6</i>
1.3.2	<i>Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju</i>	<i>8</i>
1.3.3	<i>Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami</i>	<i>10</i>
1.3.4	<i>Pojem delovnega invalida</i>	<i>11</i>
1.4	PRAVICE LJUDI Z OVIRAMI IZ ZAKONA O DELOVNIH RAZMERJIH	11
1.5	KVOTNI SISTEM IN VZPODBUDE ZA ZAPOSLOVANJE LJUDI Z OVIRAMI	12
1.6	INSTITUCIJE, KI DELUJEJO NA PODROČJU SOCIALNEGA VARSTVA	16
2	PROBLEM	20
3	METODOLOGIJA	21
3.1	VRSTA RAZISKAVE	21
3.2	MERSKI INSTRUMENT	21
3.3	POPULACIJA IN VZORČENJE	21
3.4	ZBIRANJE PODATKOV	21
3.5	OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV	22
4	REZULTATI	42
4.1	VRSTA OVIRE/INVALIDNOSTI	42
4.2	NASTANEK OVIRE	42
4.3	POSTOPEK PRIDOBITVE STATUSA INVALIDA	42
4.4	TRAJANJE ZAPOSLOTITVE	43
4.5	VRSTA ZAPOSLOTITVE	43
4.6	DELOVNI ČAS	43
4.7	SPREMEMBA DELOVNEGA ČASA/POGODBE O ZAPOSLOTITVI	43
4.8	PRILAGODITVE/OMEJITVE ZA OPRAVLJANJE DELA	43
4.9	UPOŠTEVANJE OMEJITEV/PRILAGODITEV S STRANI DELODAJALCA ..	44
4.10	DODATNE OMEJITVE/PRILAGODITVE	44

4.11	ODNOSI Z NADREJENIMI	44
4.12	ODNOSI S SODELAVCI.....	44
5	RAZPRAVA IN SKLEPI.....	45
6	PREDLOGI.....	47
7	LITERATURA IN VIRI	48
8	PRILOGE.....	51

KAZALO SLIK

Slika 1.1: Organigram kvotnega sistema	14
--	----

1 TEORETIČNI DEL

1.1 TERMINOLOŠKO VPRAŠANJE

Za poimenovanje oseb z ovirami poznamo več različnih terminov. Najpogostejši je izraz invalid. Ta izraz se uporablja tako v slovarski opredelitvi ¹, kot tudi v vseh zakonskih predpisih. Tako zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (ZZRZI). Uradni list RS, št. 16/07 in naslednji.) pravi, da je invalid oseba, ki pridobi status invalida po tem zakonu ali po drugih predpisih, in oseba, pri kateri so z odločbo pristojnega organa ugotovljene trajne posledice telesne ali duševne okvare ali bolezni in ima zato bistveno manjše možnosti, da se zaposli ali ohrani zaposlitev ali v zaposlitvi napreduje. (ZZRZI: 3.člen)

Največja težava pri teh definicijah, je uporaba besede invalid. Beseda invalid prihaja iz latinščine, kjer je pomenila nemočan, ne krepak, ta pomenskost pa se je ohranila vse do danes. Ko ljudje slišimo besedo invalid, najprej pomislimo na osebo, ki je nemočna, nesamostojna, nezmožna za delo, torej, nekdo, ki ni sposoben skrbeti sam zase. Na neprimernost izraza invalid opozarja tudi OZN in predlaga uporabo besed hendikep ali oviranost, kar je tudi v skladu z Mednarodno klasifikacijo okvar, prizadetosti in oviranosti (International Classification of Impairments, Disabilities and Handicaps, WHO Geneva 2001).

1 V slovarju slovenske knjižnega jezika (Iskanje v Slovarju Slovenskega knjižnega jezika 2000) je invalid opredeljen kot:

»invalid -a m (i) kdor je zaradi prirojene telesne napake, posledic bolezni, poškodbe nesposoben ali le delno sposoben za delo: njen oče je invalid; postati invalid; priznati, spoznati koga za invalida; težek invalid; invalid iz prve svetovne vojne; rehabilitacija invalidov / delovni invalid kdor se poškoduje ali zboli pri opravljanju poklicnega dela; stoodstotni invalid; vojaški invalid; pren., ekspr. njegov pisalni stroj je že cel invalid · ekspr. taki otroci so vse življenje čustveni invalidi *nesposobni, delno sposobni za čustveno življenje* ♦ adm. (vojaški) mirnodobni invalid kdor se v mirnodobnem stanju poškoduje ali zboli pri opravljanju vojaških dolžnosti; (vojaški) vojni invalid kdor se v vojnem stanju poškoduje ali zboli pri opravljanju vojaških dolžnosti«.

Tako se na primer v angleško govorečih državah uporablja izraz *people with disabilities*, in ne več izrazi kot sta *invalid* in *disabled people*, saj ta dva izraza postavljata oviranost izključno na osebo.

Na neustreznost tega medicinskega pogleda na ljudi z ovirami opozarja tudi Zaviršek (2014), ko v članku opisuje koncept hendikepa. Ta poudarja, da ovire ljudi sicer res omejujejo pri vsakdanjih opravilih, da pa se prave ovire pokažejo šele, ko ta oseba pride v stik z izključujočim okoljem. To okolje temelji na predstavi o »normalnem« in vse, kar odstopa od te predstave o normalnosti, označi kot »nenormalno« ali »drugačno«. S to utvaro o normalnosti se ustvarjajo družbena izključevanja.

Izraza hendikep in ljudje z ovirami se torej osredotočita bolj na ovire, s katerimi se mora človek spopadati, kot pa na oviro, ki jo ta človek ima.

1.2 ZGODOVINSKI PREGLED OBRAVNAVE LJUDI Z OVIRAMI

Zgodovinsko gledano imamo zelo malo podatkov o zgodovini pojavljanja oviranosti. Tisti, ki obstajajo, pa vključujejo v glavnem medicinske vidike oviranosti. Vede, ki se ukvarjajo s proučevanjem družbe in družbenih pojavov posvečajo zelo malo pozornosti proučevanju pojavu oviranosti. Se pa je antropologija vsaj malo dotaknila raziskovanja netipičnih družbenih skupin, kamor sodijo tudi osebe z oviro. Iz teh podatkov izhajajo nekatere teorije, ki se dotikajo problema oviranosti. (Pumpernik 1997:43-44)

Prva takšna je teorija presežka, ki govori o tem, da so bili bolni in ovirani posamezniki nemalokrat prepuščeni osamitvi, velikokrat pa tudi smrti in za primer navaja antično Šparto, kjer so zaradi močne vojaške naravnosti ovirane ljudi, pogosto tudi dojenčke, zavrgli.

Naslednja teorija trdi, da na odnos do oviranosti v družbi vpliva religiozni način razmišljanja, kar podkrepi s primerom plemena, ki je verjelo, da je epilepsija nekaj zastrašujočega, dramatičnega, nerazložljivega in da se je v telesa takšnih oseb naselil hudoben duh. Drugače so v neki mehiški vasi gledali na osebe s slepoto. Verjeli so, da gre pri slepoti za intervencijo višjih sil in da je njihova naloga, da naredijo vse, da slepim prilagodijo okolje. Priskrbeli so jim vodiče, nagrajevali so tiste, ki so jim pomagali in kaznovali tiste, ki so pomoč odklonili. Slepote niso poskušali zdraviti, saj oviranosti niso videli kot tragedijo. Verjeli so, da je za slepega odgovorna celotna vas, da spremeni zanj

neprijazno okolje. Takšen pogled na oviranost je že blizu socialnemu modelu, ki je značilen za sodoben koncept oviranosti.

Vse te teorije skupaj kažejo na različno dožemanje oviranosti, ki se razlikuje od družbe do družbe in je pogojeno z zgodovinskim in kulturnim dožemanjem narave in družbe.

Pomemben je primer, ki ponazarja dejstvo, da oviranost ni povsod samo medicinski in individualen problem. Na manjšem otoku ob obali Nove Anglije, je bil delež gluhih v celotni populaciji precej večji, kot je to običajno. Razlog za to je, da se je zaradi sklepanja zakonskih zvez v sorodstvenem razmerju razvil gen, ki povzroča gluhost. Gluhi zaradi svoje oviranosti niso bili izključeni iz družbe. Vsak slišoči je poznal znakovni jezik, zato je bila družba funkcionalno dvojezična. Za gluhe ni bilo socialnih omejitev, zato so lahko povsem enakopravno sodelovali v skupnosti. Podoben primer odnosa do gluhih so raziskovalci opazili tudi pri plemenih ob Amazonki. To kaže na dejstvo, da razlog za neustrezen odnos slišoči-gluhi ni posledica nezmožnosti gluhih za komunikacijo, ampak nepripravljenost slišočih, da bi komunicirali z njimi.

Za konec naj še omenim nam znani primer, literarno delo Tantadruj, avtorja Cirila Kosmača. V delu so nazorno prikazani liki vaških posebnežev, telesno in duševno prizadetih ljudi. Za družbo so ti ljudje sicer drugačni, vendar pa nanje ne gledajo sovražno, niti patetično, niti ne s preveliko mero usmiljenja. Posledica tega je dokaj naravna pomoč in pripravljenost socialnega okolja, da poskuša razumeti njihove težave. (Pumpernik 1997: 44-46)

Čas kapitalizma, industrializacije je izločil ljudi z ovirami iz delovnega procesa. Če pogledamo fevdalne družbe vidimo, da je bila družba večinsko kmetijska. Ljudje z ovirami, so lahko opravljali kmetijska rutinska dela, ki so se jih naučili že v mladosti. Čeprav niso mogli prispevati toliko kot ostali člani skupnosti, jim je kooperativni značaj delovnega procesa omogočal dobro mero integracije, tako da so lahko brez večjih težav živeli z družinami. S pojavom industrializacije je postal obstoj takšnih družin vprašljiv, saj osebe z oviro niso mogle več opravljati dela, zaradi fizično zahtevnejše tehnologije, ali pa jim možnost dela sploh ni bila omogočena. Zaradi tega so se pojavile sirotišnice in zavetišča, kamor so družine prisilno dale ovirane člane, saj za njih niso mogle več skrbeti.

V času kapitalizma je bila prisotna teorija osebne tragedije, s pomočjo katere se je vladajoča politika izogibala izdatkom za ovirane. Individualizacija je vse težave, ki so

izvirale iz neprilagojenega okolja, naprtila na pleča posameznika. S pomočjo medikalizacije je država načrtno izločala ovirane iz delovnega procesa in ustvarjala njihovo odvisnost. Proces medikalizacije je bil posledica hitrega razvoja medicine, ki je v določenem smislu postala superiorna glede na družbene vede. Istočasno je dobivala vse večjo institucionalno veljavo, zato so se pojavile teorije, da so medicinski strokovnjaki začeli sodelovati z vladajočim slojem. Tu lahko rečemo, da gre za medicinski imperializem, ki si je lastil pravico odločati o socialnih vprašanjih. Zdravstveni strokovnjaki so obravnavali sposobnost za delo, ki je opravičeval in podpiral obstoječe produkcijske procese in sisteme vrednot. Ljudi z ovirami so kontrolirano izločali iz delovnih mest, pri čemer niso upoštevali nikakršnih socialnih in kulturnih dejavnikov. Medicina je tako postala sredstvo za vzpostavljanje socialnega reda in kontrole v industrijskih družbah. Razvila je teorijo normalnosti in tako ljudi razdelila na dve kategoriji: normalne in nenormalne oziroma sposobne in nesposobne. (Pumpernik 1997: 47)

Tudi Zaviršek (2000:80-89) opozarja na družbeno stigmatizacijo ljudi z ovirami. Biti drugačen pomeni biti nekaj manj. Osebe z ovirami so zaradi te kategorizacije ponotranjile to stigmatizacijo, kar se kaže v negativni in nizki samopodobi.

Avtorica prikaže tudi najpogostejše odzive ljudi brez ovir na ljudi z ovirami.

Prvi takšen odziv je uporaba dvojnih meril, ko morajo osebe z ovirami izpolnjevati merila, ki med ljudmi brez ovir veljajo kot ideal, pa čeprav prav ti, teh meril, velikokrat ne izpolnjujejo.

Naslednje je pomilovanje, ko si ljudje brez ovir predstavljajo življenje osebe z ovirami kot življenje, ki ga ni vredno živeti in so zaradi tega deležni pomilovanja.

Pri racionalizaciji prizadetosti gre za proces, pri katerem velja, da oseba z ovirami po življenjskih izkušnjah ni nič drugačna ob osebe brez ovir. Tu pa se zapostavlja dejstvo, da je za izkušnjo hendikepa pomemben prav negativen odziv okolja.

Eden izmed pogostih odzivov je tudi izogibanje stika oseb brez ovir z osebami z ovirami. To velikokrat opravičujejo s te, da ne vedo kako naj se vedejo ali kaj naj rečejo.

Pri zanikanju in ustvarjanju nevidnosti gre za proces, ko ljudje trdijo, da še niso imeli stika z osebo z oviro ali da ne poznajo nikogar. S takšnim zanikanjem človek »pozabi« na občuteno nelagodje pri stiku z osebo z oviro.

Zmanjševanje pomena se pojavi, ko nekdo trdi, da smo vsi ljudje na nek način hendikepirani, torej osebe z oviro. S tem pa se zmanjšuje pomen izkušenj z diskriminacijo, ki jih imajo osebe z ovirami.

Naslednji odziv je pripisovanje odgovornosti in krivde za prizadetost, ko se osebe z ovirami ali njihove družine krivi za nastanek ovire.

Pri stiku z osebo z ovirami se lahko pojavi tudi strah, ki izvira iz preteklosti, ko so ljudi z ovirami primerjali celo z živalmi in izpostavljali njihovo »nepredvidljivost«.

Naslednji odziv je nelagodje, ki ga osebe brez ovir občutijo pri stiku z osebo z oviro. Pravijo, da ne vedo, kako se obnašati in kaj sploh smejo vprašati.

Precej pogost odziv je tudi pokroviteljstvo, ki ga osebe z oviro občutijo predvsem tako, da se do njih vedejo kot do otrok, da so naslovljene samo z imenom brez priimka in da se jih osebe brez ovir dotikajo in jih trepljajo, da bi s tem ustvarili navidezno zaupnost, pa čeprav se do ostalih ljudi ne vedejo tako.

Čeprav ne tako pogosto, se lahko pojavi tudi sovraštvo. Lahko se pojavlja kot odkrito ali kot prikrito sovraštvo. Razlog za pojav sovraštva so velikokrat sporočila, ki smo jih o ljudeh z ovirami dobili skozi naše življenje.

Zadnji odziv, ki ga navede avtorica je hierarhični obrat. Gre za pojav, ko za nelagodje ljudi brez ovir krivijo same ljudi z ovirami. S tem ljudje opravičujejo sovražni govor, ko se na primer pritožujejo nad privilegiji oseb z ovirami.

Če povzamem, lahko vidimo, da se odnos do ljudi z ovirami skozi vrsto let ni preveč spremenil. Občutki, kot so strah, nelagodje in sovraštvo so se pojavljali že stoletja nazaj tako pri razvitih družbah kot tudi pri izoliranih ljudstvih in so še vedno prisotni danes, čeprav se mnogo organizacij in posameznih aktivistov trudi, da bi z različnimi akcijami pokazali na neustreznost in nelagodnost pri takšnih stikih.

S tem povzetkom zaključujem zgodovinski pregled in nadaljujem z zakonodajo, ki se tiče oseb z ovirami, natančneje, zakonodajo, ki določa pridobitev t.i. statusa invalida.

1.3 POSTOPEK PRIDOBITVE STATUSA INVALIDA

1.3.1 Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov

(Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (ZZRZI). Uradni list RS, št. 16/07 in naslednji.)

V zakonu je navedeno, da se invalidnost ocenjuje glede na ovire in težave pri zaposlovanju, ki izhajajo iz duševne ali telesne okvare ali bolezni. Za podrobnejšo določitev meril in postopka za pridobitev statusa po ZZRZI se uporablja Pravilnik o merilih in postopku za pridobitev statusa invalida, za priznanje pravice do zaposlitvene rehabilitacije in za ocenjevanje zaposlitvenih možnosti invalidov ter o delu rehabilitacijskih komisij (v nadaljevanju Pravilnik). (Pravilnik o merilih in postopku za pridobitev statusa invalida, za priznanje pravice do zaposlitvene rehabilitacije in za ocenjevanje zaposlitvenih možnosti invalidov ter o delu rehabilitacijskih komisij. Uradni list RS, št. 117/05.)

Pri postopku ocenjevanja za status invalida se uporablja mednarodna klasifikacija funkcioniranja, invalidnosti in zdravja, ki opredeljuje ocenjevanje duševnih in telesnih funkcij ter stopnje okvare. Ocenjevanje invalidnosti temelji na predhodno izvedenih diagnostičnih postopkih. Uporabijo se medicinski, izobrazbeni, psihološki, zaposlitveni, socialnoekonomski in okoljski podatki; vsi, ki vplivajo na invalidnost. Stopnja invalidnosti se določa s petstopenjsko lestvico:

- **stopnja invalidnosti 0:** težav pri zaposlovanju ni ali pa so zanemarljive (ocenjene do vključno 4%);
- **stopnja invalidnosti 1:** majhne težave pri zaposlovanju (ocenjene od 5 do 24%);
- **stopnja invalidnosti 2:** zmerne oziroma znatne težave pri zaposlovanju (ocenjene od 25 do 49%);
- **stopnja invalidnosti 3:** velike oziroma težke težave pri zaposlovanju (ocenjene od 50 do 95%);
- **stopnja invalidnosti 4:** popolne težave in ovire pri zaposlovanju (ocenjene od 96 do 100%).

Status invalida po ZZRZI pridobi oseba, pri kateri je ugotovljena stopnja invalidnosti od vključno 2 do 4.

Za priznanje statusa oseba vloži vlogo z vso medicinsko in ostalo dokumentacijo na pristojni območni službi Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje. Vlogo prejme in pregleda rehabilitacijski svetovalec, ki jo posreduje predsedniku rehabilitacijske komisije. Če, po pregledu dokumentacije ugotovijo, da obstaja podlaga za pripravo mnenja, rehabilitacijska komisija določi datum obravnave. Na obravnavi rehabilitacijska komisija izda mnenje, na podlagi katerega območna služba zavoda izda odločbo o pridobitvi statusa invalida po Zakonu o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov.

Na podlagi mnenja rehabilitacijske komisije, lahko osebo s pridobljenim statusom napotijo v zaposlitveno rehabilitacijo. Tu se upošteva predvsem opredeljena vrsta težav in ovir, ki so posledica duševne ali telesne okvare ali bolezni, ocenjena stopnja težav in ovir na podlagi stopnje invalidnosti in dejavniki okolja, ki lahko osebi z oviro lajšajo težave ali pa ga dodatno ovirajo. Za zaposlitveno rehabilitacijo se pripravi rehabilitacijski načrt, v katerem so opredeljeni obseg, način in trajanje posameznih storitev rehabilitacije.

Ko se zaposlitvena rehabilitacija zaključi, rehabilitacijski svetovalec pripravi oceno zaposlitvenih možnosti. To oceno sestavi na podlagi mnenja izvajalca storitev zaposlitvene rehabilitacije.

Odločba o podporni zaposlitvi se izda osebam z oviro, za katere se presodi, da so se s strokovno, tehnično in osebno pomočjo zanje in za delodajalce, sposobni vključiti v običajno delovno okolje, pri čemer njihovo doseganje delovnih rezultatov ni nižje od 70 % po pravilniku o subvencijah.

Odločba o zaščitni zaposlitvi se izda osebam z oviro, za katere se presodi, da ni mogoče pričakovati zaposlitve v običajnem delovnem okolju ali podporne zaposlitve, njihovo doseganje delovnih rezultatov pa je nižje od 70 % in višje od 30 % po pravilniku o subvencijah. Za te osebe se smatra, da zaradi večjih težav in ovir pri zaposlovanju potrebujejo visoko stopnjo strokovne pomoči, kot so na primer svetovanja, informiranja, usposabljanja, psihosocialna podpora in spremljanje pri delu.

Če v postopku za pridobitev statusa ugotovijo, da ima oseba popolne težave pri zaposlovanju, rehabilitacijska komisija pa izda mnenje, da bi bila zaposlitvena rehabilitacija nepotrebna, se za takšno osebo izda odločba, da oseba ni zaposljiva.

Če oseba ne pridobi ene izmed zgoraj naštetih odločb, se lahko zaposli v običajnem delovnem okolju. (Pravilnik: 2-21. člen)

1.3.2 Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju

(Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-2). Uradni list RS, št. 96/2012 in naslednji.)

Obvezno invalidsko zavarovanje je enotno zavarovanje, ki krije invalidnost ne glede na vzrok za nastanek invalidnosti. To pomeni, da zajema tako poškodbe pri delu in poklicne bolezni (poklicni riziki), kot tudi poškodbe izven dela in bolezni (splošni riziki).

Invalidsko zavarovanje zajema:

- zavarovanje, katerega namen je zagotoviti invalidsko pokojnino, kadar pride do splošne izgube delovne oziroma poklicne zmožnosti in v primeru zmanjšane oziroma spremenjene delovne zmožnosti, kadar zaradi starosti zavarovanca, poklicna rehabilitacija ali zaposlitev brez poklicne rehabilitacije ni možna,
- zavarovanje, katerega namen je zagotoviti nadaljevanje ali novo zaposlitev zavarovanca, kadar pri njem pride do poklicne invalidnosti, spremenjene ali zmanjšane delovne zmožnosti ob preostali delovni zmožnosti,
- kritje dodatnih pravic, ki izhajajo iz zavarovanja. To so pravice na podlagi telesne okvare, ki je posledica poklicnih ali nepoklicnih vzrokov in v primeru, ko je oseba odvisna od tretje osebe zaradi nezmožnosti opravljanja večine ali vseh življenjskih potreb.

Do invalidnosti kot zavarovani primer pride, kadar se, zaradi sprememb v zdravstvenem stanju, ki so posledica poklicnih ali nepoklicnih vzrokov za nastanek invalidnosti in jih ni mogoče odpraviti z zdravljenjem ali ukrepi zdravstvene rehabilitacije, zavarovancu zmanjša zmožnost za pridobitev oziroma ohranitev delovnega mesta.

Na podlagi tako definirane invalidnosti obstaja naslednja kategorizacija invalidnosti:

- **I. kategorija invalidnosti:** v to skupino sodijo zavarovanci, ki niso več zmožni opravljati organiziranega pridobitnega dela ali, če je pri njih podana poklicna invalidnost, nimajo pa več preostale delovne zmožnosti,
- **II. kategorija invalidnosti:** v to skupino sodijo zavarovanci, katerih delovna zmožnost za opravljanje njihovega dela je zmanjšana za 50 % ali več
- **III. kategorija invalidnosti:** v to skupino sodijo zavarovanci:

- pri katerih je podana zmanjšana zmožnost za delo, kar pomeni, da zavarovanec s predhodno poklicno rehabilitacijo ali brez nje ni več zmožen opravljati dela s polnim delovnim časom, lahko pa opravlja svoje ali drugo določeno delo vsaj polovico delovnega časa,
- pri katerih je podana omejena zmožnost za delo tako, da je njihova delovna zmožnost za opravljanje poklica zmanjšana za manj kot 50 %, ali če lahko delajo v svojem poklicu s polnim delovnim časom, niso pa zmožni delati na delovnem mestu, na katerega so razporejeni v času nastanka invalidnosti.

Preostala delovna zmožnost, ki je podlaga za pridobitev pravic iz invalidskega zavarovanja, je opredeljena kot:

- zmožnost zavarovanca, da dela s polnim delovnim časom na drugem delovnem mestu, ki ustreza njegovi strokovni usposobljenosti in to delo ne predstavlja možnosti poslabšanja stopnje invalidnosti, ali
- če se zavarovanec s pomočjo poklicne rehabilitacije lahko usposobi za delo na drugem delovnem mestu s polnim delovnim časom, ali
- če lahko opravlja delo vsaj polovico polnega delovnega časa.

Iz invalidskega zavarovanja pripadajo zavarovancem določene pravice. Pri dodelitvi se upošteva kategorija invalidnosti, vzrok za nastanek invalidnosti pa ni pomemben.

Prva takšna pravica je *pravica do invalidske pokojnine*, ki pripada zavarovancem na podlagi I. kategorije, na podlagi II. kategorije brez preostale delovne zmožnosti in na podlagi II. in III. Kategorije po dopolnjenem 61. letu za ženske in 63. letu za moške.

Naslednja pravica je *pravica do poklicne rehabilitacije*, ki pripada zavarovancem na podlagi II. kategorije, če je do invalidnosti prišlo pred dopolnjenem 50. letu starosti osebi pa so ostale delovne zmožnosti, če obstaja možnost, da bi se ta oseba lahko usposobila za delo s polnim delovnim časom.

Tretja pravica je *pravica do premestitve na drugo delovno mesto*, ki pripada zavarovancu II. kategorije po končani rehabilitaciji, zavarovancu II. kategorije s preostalo delovno zmožnostjo, pri katerem je invalidnost nastala po dopolnjenem 50. letu starosti in zavarovancu III. kategorije, pri katerem je poklicna zmožnost zmanjšana za manj kot 50 %.

Četrta pravica je *pravica do dela s skrajšanim delovnim časom in delne invalidske pokojnine*, ki pripada zavarovancu II. kategorije po dopolnjenem 50. letu starosti in zavarovancu III. kategorije, ko le-ta ne more več opravljati dela s polnim delovnim časom, temveč le z delovnim časom, ki je krajši od polnega. (Kalčič 2007: 60-63)

1.3.3 Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami

(Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZUOPP-1). Uradni list RS, št. [58/11](#) in naslednji)

Osebe, ki imajo prirojeno oviro, ali pa je ovira nastala zgodaj v otroštvu, so že kot otroci obravnavani pred posebno komisijo ki določi, kje se bo otrok lahko šolal in kakšne omejitve oziroma prilagoditve potrebuje.

Zakon opredeljuje kot otroke s posebnimi potrebami tiste otroke, ki imajo motnje v duševnem razvoju, slepe in slabovidne otroke, gluhe in naglušne otroke, otroke z govorno-jezikovno motnjo, gibalno ovirane otroke, dolgotrajno bolne otroke, otroke s primanjkljaji na posameznih področjih učenja, otroke z motnjami avtističnega spektra ter otroke s čustvenimi in vedenjskimi motnjami in potrebujejo prilagojeno izvajanje programov vzgoje in izobraževanja. (ZUOPP-1: 2. člen)

Za odločanje o usmeritvi otroka se ustanovita prvo in drugo stopenjska komisija za usmerjanje, ki sta imenovani glede na vrsto ovir, motenj in primanjkljajev.

Otroka s posebnimi potrebami se usmerja v programe vzgoje in izobraževanja na podlagi njegovih potreb na telesnem, čustvenem, spoznavnem in socialnem področju ter posebnih zdravstvenih potreb.

Postopek se začne s pisno zahtevo staršev, lahko pa zahtevo zase vloži tudi oseba, ki je starejša od 15 let.

Vlagatelj mora na Zavod Republike Slovenije za šolstvo posredovati vso strokovno dokumentacijo, ki je potrebna za odločanje. Če je potrebno lahko zavod pridobi še dodatno strokovno mnenje.

Komisija prve stopnje izda strokovno mnenje in predlaga usmeritev v ustrezní program ali pa odloči, da usmeritev ni potrebna. (ZUOPP-1: 23.-27. člen)

1.3.4 Pojem delovnega invalida

Delovni invalid je zavarovanec, ki je pridobil katero izmed pravic iz invalidskega zavarovanja. Te pravice so: pravica do poklicne rehabilitacije, pravica do premostitve in/ali dela s krajšim delovnim časom ter s temi pravicami v zvezi do nadomestil iz invalidskega zavarovanja. S pridobitvijo tega statusa ima oseba tudi status invalida v skladu s predpisi o usposabljanju in zaposlovanju invalidov.

Pomembnost statusa invalida se kaže tudi v delovno pravnem položaju zavarovanca, saj so invalidi varovani v okviru prepovedi diskriminacije pri sklepanju pogodbe o zaposlitvi, v času trajanja pogodbe in v procesu prenehanja pogodbe o zaposlitvi. Deležni so tudi posebnega varstva in varstva pred odpovedjo pogodbe o zaposlitvi na podlagi delovno pravnih predpisov. Invalidnost sama po sebi je neutemeljen razlog za odpoved pogodbe o zaposlitvi. (Kalčič 2007: 64)

1.4 PRAVICE LJUDI Z OVIRAMI IZ ZAKONA O DELOVNIH RAZMERJIH

(Zakon o delovnih razmerjih (ZDR-1). Uradni list RS, št. 21/13 in naslednji)

Osebam z ovirami pripadajo posebne pravice iz naslova Zakona o delovnih razmerjih. Tako je v 6. členu, ki govori o prepovedi diskriminacije zapisano, da mora delodajalec iskalcu zaposlitve pri zaposlovanju ali delavcu v času trajanja delovnega razmerja in v zvezi s prenehanjem pogodbe o zaposlitvi zagotavljati enako obravnavo ne glede na njegovo zdravstveno stanje ali invalidnost. Enakost obravnave pripada delavcu v celotnem procesu delovnega razmerja, torej pri zaposlovanju, napredovanju, izobraževanju, prekvalifikaciji, plačah in drugih prejemkih, odsotnosti z dela, delovnih razmerah, delovnem času in odpovedi pogodbe o zaposlitvi.

V primeru zaposlitve osebe z oviro zakon dopušča možnost sklenitve pogodbe o zaposlitvi brez javne objave delovnega mesta.

Pri sklepanju pogodbe o zaposlitvi sme delodajalec od kandidata zahtevati le predložitve tistih dokazil, ki se navezujejo na izpolnjevanje pogojev za opravljanje dela.

Delavec, ki dela krajši delovni čas v skladu s predpisi o pokojninskem in invalidskem zavarovanju ali predpisi o zdravstvenem zavarovanju ima pravice iz socialnega zavarovanja, kot če bi delal polni delovni čas.

Zakon tudi določa, da delodajalec ne sme naložiti dela preko polnega delovnega časa delavcem, ki delajo krajši delovni čas v skladu s predpisi o pokojninskem in invalidskem zavarovanju in predpisi o zdravstvenem zavarovanju. Te omejitve se morajo upoštevati tudi v primeru neenakomerne razporeditve delovnega časa.

Delavec z najmanj 60 % telesno okvaro ima pravico do najmanj treh dodatnih dni letnega dopusta.

Zakon o delovnih razmerjih se v členih 195 in 196 posebej osredotoči na pravice invalidov. Tako v 195. členu navaja, da mora delodajalec zagotavljati varstvo delovnih invalidov in invalidov, ki nimajo statusa delovnega invalida, pri zaposlovanju, usposabljanju ali preusposabljanju v skladu s predpisi o usposabljanju in zaposlovanju invalidov in predpisi o pokojninskem in invalidskem zavarovanju. V 196. členu je navedeno, da mora delodajalec delavcu, pri katerem je ugotovljena preostala delovna zmožnost zagotoviti opravljanje drugega dela, ki je ustrezno delavčevi preostali delovni zmožnosti, opravljanje dela s krajšim delovnim časom glede na preostalo delovno zmožnost, poklicno rehabilitacijo in nadomestilo plače v skladu s predpisi o pokojninskem in invalidskem zavarovanju. (Zakon o delovnih razmerjih - ZDR-1)

1.5 KVOTNI SISTEM IN VZPODBUDE ZA ZAPOSLOVANJE LJUDI Z OVIRAMI

Ker se delodajalci, iz različnih razlogov, še vedno precej otepajo zaposlitve osebe z ovirami, je bil za vzpodbujanje zaposlitev oseb z ovirami ustanovljen Sklad Republike Slovenije za vzpodbujanje zaposlovanja invalidov. Ustanoviteljica sklada je Republika Slovenija, soustanovitelja pa sta Zavod za invalidsko in pokojninsko zavarovanje Slovenije in Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje.

Kvotni sistem določa predpisano število oseb z ovirami, ki jih mora delodajalec zaposliti, glede na dejavnost, ki jo opravlja in število ostalih zaposlenih. Kvota je delež zaposlenih oseb z ovirami od celotnega števila zaposlenih delavcev pri posameznem delodajalcu, ki je dolžan zaposlovati osebe z ovirami. Kvota znaša med 2 in 6 %, odvisno od dejavnosti delodajalca in števila zaposlenih (če zaposluje manj kot 20 delavcev, kvotni sistem zanj ne velja).

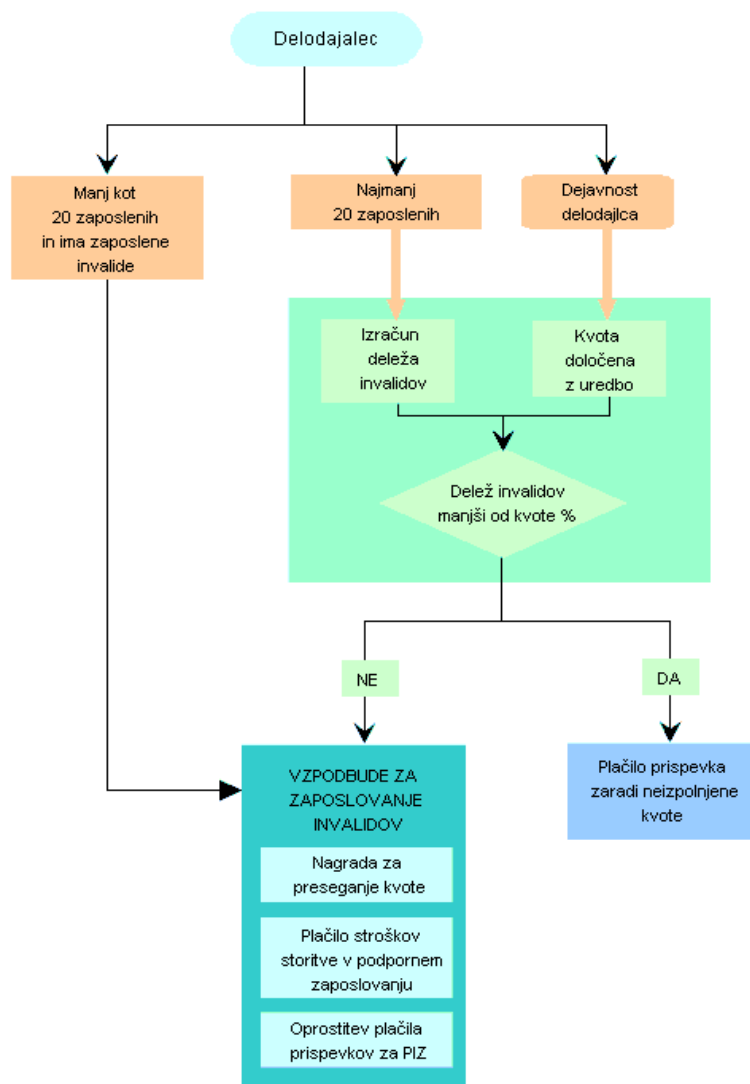
Za izvajanje nadzora nad upoštevanjem kvotnega sistema sklad vodi evidence, ki jih pripravlja in vzdržuje na podlagi pridobljenih podatkov. Na podlagi teh podatkov sklad mesečno naredi obračun kvote pri vseh zavezancih in opravlja nadzor nad izvajanjem izbranega načina izpolnjevanja kvote. (Erbežnik 2008: 65-66)

Zavezanec lahko svojo obveznost glede kvote izpolni na tri načine. Prvi način je, da ima zaposleno predpisano število oseb z ovirami, drugi način je, da sklene pogodbo o poslovnem sodelovanju z invalidskim podjetjem oziroma zaposlitvenim centrom, po kateri so priznani stroški najmanj v višini minimalne plače mesečno za vsako manjkajočo osebo z oviro, tretji način pa je, da plača prispevek za vzpodbujanje zaposlovanja oseb z ovirami v sklad.

Delodajalec lahko izpolni kvoto le z zaposlenimi osebami z oviro, ki jih je prijavil v zdravstveno in pokojninsko zavarovanje in imajo sklenjeno pogodbo o zaposlitvi za najmanj 20 ur tedensko. (Erbežnik 2008: 66)

Delodajalec, ki kvote ne izpolni z zaposlovanjem oseb z ovirami niti z nadomestno izpolnitvijo, je dolžan vsak mesec ob izplačilu plač obračunati in plačati prispevek za vzpodbujanje zaposlovanja oseb z ovirami v višini 70 % minimalne plače za vsako osebo z ovirami, ki bi jo bil dolžan zaposliti za izpolnjevanje kvote.

Vsa vplačana sredstva se zbirajo na posebnem transakcijskem računu sklada, za katere je določena namenska poraba. (Erbežnik 2008: 66)

Slika 1.1: Organigram kvotnega sistema

(<http://www.jpi-sklad.si>)

Da bi delodajalce še dodatno vzpodbudili za zaposlitev oseb z oviram, sklad pripravlja naslednje finančne vzpodbude.

Prva takšna je nagrada za preseganje kvote. Do te nagrade je upravičen delodajalec, ki zaposluje več oseb z ovirami, kot mu je določeno s kvoto in delodajalec, ki zaposluje manj kot 20 zaposlenih in ima zaposlene osebe z ovirami. Ta nagrada znaša 25 % minimalne plače. (Erbežnik 2008: 67)

Delodajalec, ki zaposluje več oseb z ovirami, kot mu je s kvotami določeno in delodajalec, ki ima manj kot 20 zaposlenih in ima zaposlene osebe z ovirami, je upravičen do oprostitve plačila prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje in sicer za vsako zaposleno osebo z ovirami nad predpisano kvoto. Ta sredstva mora delodajalec voditi na posebnem

računu in jih porabiti za izobraževanje oseb z ovirami in za izboljšanje njihovih delovnih pogojev. (Erbežnik 2008: 67)

Subvencija plače je pravica osebe z ovirami, ki je zaposlena v zaščitni zaposlitvi, lahko pa tudi v podporni zaposlitvi ali v invalidskem podjetju. Za osnovo zga izračun subvencije plače se uporabi minimalna plača.

Višina subvencije plače zavisi od stopnje invalidnosti oziroma delavčevega doseganja delovnih rezultatov.

Osebe z ovirami so upravičene do naslednjih odstotkov subvencije plače glede na obliko zaposlitve: (Erbežnik 2008: 67)

- od 30 % do 70 % minimalne plače v zaščitni zaposlitvi
- od 5 % do 30 % minimalne plače v podporni zaposlitvi
- od 5 % do 30 % minimalne plače v invalidskem podjetju.

Delodajalec, ki namerava zaposliti brezposelno osebo z ovirami, lahko zaprosi sklad za plačilo stroškov, ki bodo nastali zaradi prilagoditve konkretnega delovnega mesta in za sredstva za delo. Plačilo teh stroškov znaša največ 70 % dejanskih stroškov. O tej pravici odloči sklad z odločbo, ki jo izda na podlagi izdelanega načrta prilagoditve delovnega mesta in ocene doseganja delovnih rezultatov Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje. (Erbežnik 2008:67)

Na podlagi izdelanega individualiziranega načrta podpore osebi z ovirami in delodajalcu, ima le-ta pravico do plačila stroškov podpornih storitev. Sklad lahko z odločbo prizna pravico do plačila stroškov storitev v podpornem zaposlovanju v obsegu do največ 30 ur mesečno. Pogoji za pridobitev te pravice je, da ima oseba z ovirami odločbo Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje o zaposljivosti v podporni zaposlitvi, oceno doseganja delovnih rezultatov ter izdelan individualiziran načrt podpore osebi z ovirami, delodajalcu in delovnemu okolju. (Erbežnik 2008: 67-68)

Sklad vsako leto razpiše javni natečaj za podelitev nagrad delodajalcem za primere dobre prakse na področju zaposlovanja oseb z ovirami. Natečaj, z vsemi merili za izbor, pripravi odbor, ki ga imenuje minister, pristojen za invalidsko varstvo. Ta minister tudi podeljuje nagrade. (Erbežnik 2008: 68)

Sklad vsako leto pripravi razpis za denarne vzpodbude delodajalcem pri zaposlovanju brezposelnih oseb z ovirami za ohranitev delovnih mest in druge vzpodbude pri zaposlovanju invalidov. Na razpis se vsako leto prijavi preko 400 delodajalcev. Sklad na ta način sofinancira vsaj 600 zaposlitev brezposelnih oseb z ovirami. (Erbežnik 2008: 68)

V letu 2007 je sklad prvič objavil razpis za sofinanciranje eksperimentalnih in razvojnih programov, katerih namen je vzpodbujanje zaposlovanja oseb z ovirami. Namen tega razpisa je, da vzpodbudijo razvoj novih programov za vzpodbujanje zaposlovanja oseb z ovirami in preverjanje teh programov s strani izbranih izvajalcev. V prvem letu razpisa je bilo izbranih 10 programov. (Erbežnik 2008: 68)

Kot lahko vidimo, je kvotni sistem precej dobro zastavljen in ponuja veliko možnosti finančne pomoči in vzpodbude za zaposlovanje oseb z ovirami. Zakaj potem še vedno veliko delodajalcev ne zaposluje oseb z ovirami? Je razlog res ta, da nimajo delovnega mesta primerne za osebo z oviro ali pa gre preprosto za nezainteresiranost delodajalcev, da bi ponudili osebi z oviro možnost zaposlitve? Vsekakor se mi zdi, da bi se moralo bolj javno izpostavljati primere dobre prakse in tako delodajalcem še bolj približati to idejo.

Tu zaključujem pregled zakonodaje in pravic ljudi z ovirami ter dolžnosti delodajalcev in prehajam na naslednje poglavje, v katerem predstavim institucije, ki delujejo na področju socialnega varstva, saj se v nalogi osredotočam prav na osebe z oviro, ki so zaposlene v takšnih organizacijah.

1.6 INSTITUCIJE, KI DELUJEJO NA PODROČJU SOCIALNEGA VARSTVA

Osrednji zakon, ki ureja socialnovarstvene storitve in dajatve je Zakon o socialnem varstvu. (Zakon o socialnem varstvu. Uradni list RS, št. 3/07 in naslednji)

Naloge po zakonu izvajajo javni socialno varstveni zavodi: (http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/sociala/socialnovarstvene_storitve/)

- 62 centrov za socialno delo
- 55 domov za stare
- 7 posebnih zavodov za odrasle
- 5 socialno varstvenih zavodov za usposabljanje otrok in mladostnikov s težko, težjo ali najtežjo motnjo v duševnem razvoju

- 34 varstveno delovnih centrov
- 10 kriznih centrov za mlade in 2 krizna centra za odrasle žrtve nasilja.

Centri za socialno delo opravljajo storitve in ukrepe za preprečevanje ter odpravljanje stisk in težav posameznikov, družin in posebnih skupin ljudi, ki potrebujejo pomoč. (<http://www.scsd.si/predstavitev-csd.html>).

Skupnost centrov za socialno delo ima na podlagi Zakona o socialnem varstvu javno pooblastilo, da določi katalog nalog, ki jih izvajajo centri za socialno delo, hkrati pa določi tudi standarde in normative za izvajanje posameznih vrst nalog. (http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/sociala/socialnovarstvene_storitve/).

Domovi za stare kot osnovno dejavnost izvajajo institucionalno varstvo za stare. Zakon o socialnem varstvu to dejavnost uvršča v javno službo ter opredeljuje kot obliko socialnovarstvene storitve, katere namen je odpravljanje osebnih stisk in težav oseb, ki so starejše od 65 let in drugih oseb, ki zaradi bolezni, starosti ali drugih razlogov ne morejo živeti doma. Osnovne storitve, ki jih zagotavljajo domovi za stare so:

- namestitev v eno-, dvo- ali več posteljnih sobah,
- vzdrževanje prostorov in perila,
- organizirano prehrano, ki je prilagojena zdravstvenemu stanju stanovalcev ter tehnično oskrbo
- osebno pomoč, socialno oskrbo ter varstvo,
- zdravstveno nego in zdravstveno rehabilitacijo,
- osnovno zdravstveno in specialistično konziliarno dejavnost, ki jo izvajajo zdravstveni domovi ali zasebni zdravniki.

Socialno varstveni zavodi za usposabljanje otrok in mladostnikov s težko, težjo ali najtežjo motnjo v duševnem razvoju izvajajo institucionalno varstvo otrok in mladostnikov, ki zajema: osnovno oskrbo, varstvo in vodenje, zdravstveno varstvo, rehabilitacijo in nego ter usposabljanje skladu s predpisi s področja šolstva. Nekateri zavodi izvajajo varstvo tudi za odrasle osebe z motnjami v duševnem razvoju. Tem nudijo vodenje, varstvo, zaposlitev pod posebnimi pogoji in institucionalno varstvo (<http://www.centerdobrna.si/wp02/>).

Varstveno delovni centri so javni socialni varstveni zavodi, ki opravljajo socialno varstvene storitve vodenja, varstva in zaposlitve pod posebnimi pogoji za polnoletne osebe

z motnjami v telesnem in duševnem razvoju. Osnovne dejavnosti zavoda so: (<http://vdcsasa.si/javno.html>)

- vodenje
- varstvo in organizacija prevozov
- zaposlitev pod posebnimi pogoji
- zaposlitev na domu
- opravljanje posebnih oblik priprav na zaposlitev
- gospodarska dejavnost v okviru javne službe, ki je namenjena višji kakovosti življenja in varstva varovancev.

Krizni centri za otroke in mladostnike so namenjeni otrokom in mladostnikom od 6. do 18. leta starosti, ki se znajdejo v takšni stiski, da je potrebna izločitev iz okolja, v katerem bivajo. Vanj se po pomoč lahko zatečejo otroci in mladostniki, ki so v stiski, ki je ne morejo razrešiti. To so lahko nevzdržne razmere doma, upor staršem zaradi različnih razlogov, zavrnitev s strani staršev, čustvena prizadetost, adolescentna kriza, problemi povezani s šolo ali kakšen drug razlog. Otroci in mladostniki bivajo v kriznem centru prostovoljno. Namestitev traja do tri tedne, v izjemnih primerih pa se lahko bivanje tudi podaljša.

Otrokom, ki se zatečejo v krizni center nudijo prvo socialno pomoč in osebno pomoč, poskrbijo za sprejem in oskrbo do razrešitve njihovih težav, nudijo zatočišče za otroke, ki potrebujejo hitro in začasno odstranitev iz družine, poskrbijo za pripravo ukrepov za vrnitev otroka v njegovo družino in ves čas sodelujejo z organizacijami in državnimi organi, ki so pristojni za obravnavo mladoletnikov. Zaposleni v kriznih centrih opravljajo tudi enodnevne obravnave, svetovalne razgovore, informativne razgovore, nudijo učno pomoč, organizirajo različne delavnice, delo s prostovoljci, sodelujejo v supervizijskih skupinah in informirajo javnost. Krizne centre financira Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. (http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/sociala/izvajalci/kcm/).

Kot sem že omenila, sem se za opravljanje raziskave v institucijah socialnega varstva odločila predvsem zato, ker gre za organizacije, ki delajo z ljudmi z ovirami in z drugimi težavami. Ker so njihove storitve usmerjene predvsem v zmanjševanje izključenosti,

nudenje čustvene in finančne podpore in na splošno izpostavljajo svojo naravnost k enakopravnosti, sem želela preveriti, če se to opazi tudi pri zaposlenih, ki imajo ovire.

2 PROBLEM

Glavni razlog za raziskovanje področja ljudi z ovirami je moja osebna izkušnja biti oseba z oviro. Čeprav pri meni ovira na zunaj ni takoj opazna, pa sem se skozi svoje življenje bila primorana naučiti določenih prilagoditev, ki mi omogočajo kar se da »normalno« življenje.

Ker se počasi bliža čas tudi moje prve zaposlitve, sem želela raziskati, kako je z zaposlovanjem ljudi z ovirami.

Za raziskovanje na področju socialnega varstva sem se odločila po pogovoru z znanko. Le tej zaradi bolezni pripada določena stopnja invalidnosti in v enem izmed najinih pogovorov mi je povedala, da so se odnosi na delovnem mestu precej spremenili. Ker dela v organizaciji na področje socialnega varstva, sem se začela spraševati ali gre za posamični primer, ali pa se to pogosto dogaja. Od organizacij, ki so bile ustanovljene ravno za delo z ljudmi z ovirami ali drugimi težavami bi pričakovali, da bodo bolje razumeli stisko in težave svojih zaposlenih in jim nudili vse, kar jim pripada.

Ker se imam tudi sama namen zaposliti na področju socialnega varstva, sem se na podlagi vsega tega odločila, da bi rada preverila, kakšna je situacija tudi v drugih organizacijah na področju socialnega varstva.

Tako sem se odločila, da bi rada raziskala osebne izkušnje ljudi z ovirami, na področju pridobitve statusa, zaposlitve in odnosov z nadrejenimi in s sodelavci.

3 METODOLOGIJA

3.1 VRSTA RAZISKAVE

Raziskava je kvalitativna in eksplorativna. Kvalitativna je, ker so osnovno gradivo, zbrano z raziskovanjem, besedni opisi ali pripovedi, pridobljeno gradivo pa je analizirano in obdelano na beseden način. (Mesec 1998: 26) Raziskava je tudi eksplorativna, saj ta tematika še ni dovolj raziskana, da bi se lahko oblikovale ustrezne rešitve.

3.2 MERSKI INSTRUMENT

Merski instrument, ki sem ga uporabila pri raziskavi je strukturiran intervju. Vprašanja sem imela že vnaprej pripravljena, sem pa dopuščala možnost pojavljanja podvprašanj, za lažje pridobivanje želenih podatkov in izpuščanje vprašanj, še posebej tistih, ki se nanašajo samo na osebe, ki so status pridobile v času trajanja zaposlitve.

Sodelovanje v intervjuju je popolnoma anonimno, prav tako pa sem se potrudila, da iz samih odgovorov ni mogoče sklepati za katero osebo gre. To se mi zdi še posebej pomembno, ker se vprašanja navezujejo tudi na negativne izkušnje na delovnem mestu in bi se lahko zgodilo, da sogovorniki ne bi želeli odgovarjati na ta vprašanja.

3.3 POPULACIJA IN VZORČENJE

Populacijo predstavljajo osebe z oviro, ki so v času opravljanja intervjujev, torej od 20.5.2016 do 20.6.2016, zaposlene v organizaciji, ki deluje na področju socialnega varstva.

Ker gre za veliko populacijo, sem se odločila za vzorec petih oseb, ki izpolnjejejo pogoji populacije. Z eno osebo sem se sama dogovorila za intervju, za dogovor z ostalimi pa sem pomoč poiskala pri vodstvu organizacij, katere sem prosila, če lahko mojo prošnjo za sodelovanje v raziskavi posredujejo zaposlenim s statusom invalida.

3.4 ZBIRANJE PODATKOV

Podatke sem zbirala z metodo spraševanja, uporabila pa sem strukturiran intervju. Intervjuje sem opravila s petimi sogovorniki v obdobju od 20.5.2016 do 20.6.2016. Za

pogovor sem imela vnaprej pripravljena vprašanja, dopuščala pa sem možnost dodatnih podvprašanj ali izpuščanja vprašanj, še posebej tistih, ki se navezujejo samo na osebe, ki so status invalida pridobile v času zaposlitve. Štiri pogovore sem snemala, enega pa sem si čim bolj podrobno zapisovala. Pogovori so trajali od 20 do 40 minut. Štiri intervjuje sem opravila na delovnem mestu sogovornikov, enega pa pri sogovornici doma.

Najprej sem sogovornikom predstavila, kaj je namen moje diplomske naloge in kaj želim s to raziskavo ugotoviti. Nato sem jih prosila za dovoljenje za snemanje pogovora. Povedala sem jim tudi, zakaj uporabljam besedno zvezo ljudje z ovirami in ne besedo invalid.

Nato smo začeli s pogovorom. Pogovori so bili zelo sproščeni, sogovorniki so bili pripravljeni sodelovati.

3.5 OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV

Vse pridobljene podatke sem analizirala po kvalitativni metodi analize podatkov.

Najprej sem vse posnete pogovore dobesedno pretipkala. Pri prepisu sem izpuščala mašila, pustila pa sem narečne besede. Nekatere stavke sem morala malo preoblikovati, da so bili bolj jasni in razumljivi. Pogovor, ki sem si ga zapisovala sem prav tako pretipkala. Pomagala sem si z napisanimi odgovori in po spominu. Pogovore sem prepisala tako, kot so potekali; torej vprašanje-odgovor.

V napisanih pogovorih sem označila dele besedila, ki so relevantni za mojo raziskavo. Vsako posamezno izjavo sem potem prepisala v svojo vrstico.

Naslednji korak je bil klasifikacija izjav, ker sem vse relevantne izisane dela besedila razvrstila v 12 kategorij, ki sem jih določila na podlagi vprašanj za intervju.

Nato sem izpisanim delom besedila določila kode, na koncu pa sem pojme hierarhično uredila.

V nadaljevanju prilagam dele opravljene analize, celotna analiza pa se nahaja v prilogah.

ZAPIS INTERVJUJA Z OSEBO Z OVIRO

1. Kakšno vrsto ovire (invalidnost) imate?

Imam tretjo kategorijo invalidnosti. Zaradi bolezni so mi morali odstraniti notranji organ in ker sem bila takrat tako mlada, mi zaradi tega pripada invalidnost.

2. Kdaj je nastala ta ovira; pred ali po začetku dela v tej organizaciji?

Nastala je v času zaposlitve v tej organizaciji. Tri leta po začetku dela, ko sem zanosila, sem zbolela in dobila potem status.

3. Kako je potekal postopek pridobitve statusa invalida?

Potekalo je v roku treh mesecev, bilo je veliko dokumentacije. Vse to je rihkala moja osebna zdravnica. Vso zdravstveno dokumentacijo je dala na invalidsko komisijo, potem pa sem čakala na odgovor in vabilo na posvet pred invalidsko komisijo. Tam so me pregledali, pregledali še enkrat vso dokumentacijo, določili, če sem res upravičena do tega statusa. Glede na to, da imam takšno službo, delam kot bolničar negovalec, so mi to tudi ugodili, ker imam na delovnem mestu veliko dvigovanja in imam sedaj omejitve glede dvigovanja težkih bremen.

4. Ali ste se v tem postopku srečevali s kakšnimi težavami?

Težav ni bilo, saj sem imela diagnozo, za katero ti pripada neka stopnja invalidnosti. Tako da niso nič komplicirali. Cel postopek je trajal čez poletje, približno 3 mesece, ker sem morala opraviti še določene preiskave, potem sem morala čakati na odgovor invalidske komisije, da so me povabili na posvet, da so v organizacijo, kjer sem zaposlena javili in se dogovorili, če imajo zame primerno delovno mesto, ker je bila za mene potrebna prilagoditev delovnega mesta.

5. Koliko časa ste že zaposleni v tej organizaciji?

Letos bo 10 let, kar že delam tu.

6. Kakšno vrsto zaposlitve imate?

Imam pogodbo za nedoločen čas.

7. Kakšnem je vaš delovni čas?

Delam za polni delovni čas. Delo je sicer na tri smene, ampak jaz delam samo na dve smeni, ker sem invalid in ne smem delati ponoči. Delovni čas je 6 ur 40 minut, ker imamo tudi delovne sobote in nedelje in da potem skupaj pride 40 ur na teden.

8. Ali sta se vaš delovni čas in vrsta pogodbe zaradi oviranosti spremenil?

Pogodba se je spremenila meni v prid, torej da se je dopisalo, da imam omejitve, recimo brez dvigovanja bremen, občasno prepogibanje, brez nočnega dela. Delovni čas je ostali isti, razen to, da ne smem delati ponoči.

9. Kakšne prilagoditve in omejitve za opravljanje dela imate?

Dovoljeno mi je, da dvigujem bremena z maso do 5 kilogramov, občasno prepogibanje, brez nočnega dela. Ne smem se preveč naprezat, ampak se včasih še vedno moram, ker drugače ne morem opraviti svojega dela.

10. Ali delodajalec vestno upošteva te omejitve/prilagoditve?

V večji meri jih upoštevajo, sem pa imela pred kratkim težave glede mojega urnika, ker so želeli, da bi poskusila delati tudi na oddelkih, kjer je več dvigovanja. Smo pa to hitro uredili, tako, da so me premestili nazaj na tisti oddelek, kjer sem bila do sedaj.

Delam s pokretnimi stanovalci, ki ne potrebujejo dvigovanja in prenašanja, z njimi se veliko pogovarjam. Pri tistih, kjer je potrebno veliko dvigovanja, se izogibam, tudi sodelavci mi ne pustijo, da bi dvigovala. Kolikor le lahko, se držim teh omejitev, ki jih imam, ker se zavedam, da se gre za moje zdravje.

11. Kakšne prilagoditve/omejitve bi še potrebovali, pa jih nimate?

Trenutno mi to odgovarja. Ne bi pa rada, da bi me spet premestili tja, kjer bi bila preveč preobremenjena, kjer je veliko dvigovanja, ker vidim, da ne morem, da sem potem veliko bolj utrujena, ne zmorem več.

12. Kakšni so vaši odnosi z nadrejenimi?

Od kar imam status so se odnosi precej spremenili. Takoj, ko sem postala invalid, sem začutila, da te dajo v eno drugo skupino, nisi več toliko vreden. Tudi glede napredovanja, jaz sem po poklicu zdravstveni tehnik in mi zaradi statusa ne omogočijo, da bi lahko opravljala delo zdravstvenega tehnika, kar pomeni, da se prikrajšana za opravljanje

poklica, za katerega sem se dejansko šolala in katerega bi lažje opravljala, glede na moje omejitve.

Ko sem jim rekla, da bi rada premestitev na delovno mesto zdravstvenega tehnika, so mi odgovorila, da sedaj ker imam status in ker ne smem opravljati nočnega dela, mi te premestitve ne morejo omogočiti, čeprav vem, da bi to delo lahko opravljala, ker so tudi drugi s statusom invalida na delovnem mestu zdravstvenega tehnika pa lahko na primer pripravljajo zdravila, kar ni fizično delo, dajejo injekcije.

Na začetku sem se zelo obremenjevala, ker mi niso omogočili dela zdravstvenega tehnika samo zaradi mojega statusa, potem pa sem si rekla, da tisti mali dodatek k plači ni vreden mojih živcev in zdravja in prerekanja.

Kot oseba s statusom si zaznamovan s strani nadrejenih.

Se pa trudim, da se zaradi tega ne obremenjujem preveč; jaz sem tam zaradi stanovalcev, delo, ki ga opravljam ga opravljam s srcem in mislim, da je to tisto pomembno.

13. Kakšni so vaši odnosi s sodelavci; s tistimi, ki imajo prav tako oviro in s tistimi ki je nimajo? Ali obstajajo kakšne razlike?

Z ostalimi, ki imajo status se zelo dobro razumemo, večkrat se pogovarjamo o stvareh, ki se tičejo statusa, ostali sodelavci upoštevajo omejitve, ki jih imam zaradi statusa, pazijo name. Sem pa že naletela na odnos, češ, kaj pa delaš ti na mojem oddelku, če si pa invalid in ne smeš tega delat. Ampak ker so me razporedili tja, sem morala delati tam, s tem, da sem delala tisto, kar sem lahko in nisem šla preko svojih mej. So me pa potem tudi ti sodelavci sprejeli, tako, da nisem imela nobenih težav. Lahko rečem, da na splošno imamo s sodelavci zelo dober odnos.

OZNAČEVANJE ZA ANALIZO POMEMBNIH IZJAV IN BESED

1. Kakšno vrsto ovire (invalidnost) imate?

Imam */tretjo kategorijo invalidnosti/*. Zaradi bolezni so mi morali odstraniti notranji organ in ker sem bila takrat tako mlada, mi zaradi tega pripada invalidnost.

2. Kdaj je nastala ta ovira; pred ali po začetku dela v tej organizaciji?

Nastala je v */času zaposlitve v tej organizaciji./* Tri leta po začetku dela, ko sem zanosila, sem zbolela in dobila potem status.

3. Kako je potekal postopek pridobitve statusa invalida?

Potekalo je */v roku treh mesecev/,* bilo je */veliko dokumentacije./* Vse to je */urejala moja osebna zdravnica./* */Vso zdravstveno dokumentacijo je dala na invalidsko komisijo/,* potem pa sem */čakala na odgovor in vabilo na posvet pred invalidsko komisijo/.* Tam so me pregledali, pregledali še enkrat vso dokumentacijo, določili, če sem res upravičena do tega statusa. */Glede na to, da imam takšno službo, delam kot bolničar negovalec, so mi to tudi ugodili/,* ker imam na delovnem mestu veliko dvigovanja in imam sedaj omejitve glede dvigovanja težkih bremen.

4. Ali ste se v tem postopku srečevali s kakšnimi težavami?

/Težav ni bilo/, saj sem */imela diagnozo, za katero ti pripada neka stopnja invalidnosti./* Tako da niso nič komplicirali. Cel postopek je trajal čez poletje, */približno 3 mesece/,* ker sem morala opraviti še določene preiskave, potem sem morala čakati na odgovor invalidske komisije, da so me povabili na posvet, da so v organizacijo, kjer sem zaposlena javili in se dogovorili, če imajo zame primerno delovno mesto, ker je bila za mene potrebna prilagoditev delovnega mesta.

5. Koliko časa ste že zaposleni v tej organizaciji?

/Letos bo 10 let/, kar že delam tu.

6. Kakšno vrsto zaposlitve imate?

Imam */pogodbo za nedoločen čas./*

7. Kakšnem je vaš delovni čas?

Delam za */polni delovni čas/.* Delo je sicer na tri smene, ampak */jaz delam samo na dve smeni, ker sem invalid in ne smem delati ponoči./* */Delovni čas je 6 ur 40 minut, ker imamo tudi delovne sobote in nedelje in da potem skupaj pride 40 ur na teden./*

8. Ali sta se vaš delovni čas in vrsta pogodbe zaradi oviranosti spremenil?

/Pogodba se je spremenila meni v prid,/ torej da se je dopisalo, da imam omejitve, recimo brez dvigovanja bremen, občasno prepogibanje, brez nočnega dela. Delovni čas je ostali isti, razen to, da ne smem delati ponoči.

9. Kakšne prilagoditve in omejitve za opravljanje dela imate?

Dovoljeno mi je, da /dvigujem bremena z maso do 5 kilogramov, občasno prepogibanje, brez nočnega dela./ /Ne smem se preveč naprezat, ampak se včasih še vedno moram, ker drugače ne morem opraviti svojega dela./

10. Ali delodajalec vestno upošteva te omejitve/prilagoditve?

/V večji meri jih upoštevajo,/ sem pa imela pred kratkim /težave glede mojega urnika, ker so želeli, da bi poskusila delati tudi na oddelkih, kjer je več dvigovanja./ Smo pa to /hitro uredili, tako, da so me premestili nazaj na tisti oddelek, kjer sem bila do sedaj./

Delam s pokretnimi stanovalci, ki ne potrebujejo dvigovanja in prenašanja, z njimi se veliko pogovarjam. Pri tistih, kjer je potrebno veliko dvigovanja, se izogibam, tudi sodelavci mi ne pustijo, da bi dvigovala. Kolikor le lahko, se držim teh omejitev, ki jih imam, ker se zavedam, da se gre za moje zdravje.

11. Kakšne prilagoditve/omejitve bi še potrebovali, pa jih nimate?

/Trenutno mi to odgovarja/. Ne bi pa rada, da bi me spet premestili tja, kjer bi bila preveč preobremenjena, kjer je veliko dvigovanja, ker /vidim, da ne morem, da sem potem veliko bolj utrujena, ne zmorem več./

12. Kakšni so vaši odnosi z nadrejenimi?

/Od kar imam status so se odnosi precej spremenili/. /Tako, ko sem postala invalid, sem začutila, da te dajo v eno drugo skupino, nisi več toliko vreden/. /Tudi glede napredovanja, jaz sem po poklicu zdravstveni tehnik in mi zaradi statusa ne omogočijo, da bi lahko opravljala delo zdravstvenega tehnika, kar pomeni, da se prikrajšana za opravljanje poklica, za katerega sem se dejansko šolala in katerega bi lažje opravljala, glede na moje omejitve./

Ko sem jim rekla, da bi rada premestitev na delovno mesto zdravstvenega tehnika, so mi odgovorila, da */sedaj ker imam status in ker ne smem opravljati nočnega dela, mi te premestitve ne morejo omogočiti,/ čeprav vem, da bi to delo lahko opravljala, ker so tudi*

drugi s statusom invalida na delovnem mestu zdravstvenega tehnika pa lahko na primer pripravljajo zdravila, kar ni fizično delo, dajejo injekcije.

/Na začetku sem se zelo obremenjevala, ker mi niso omogočili dela zdravstvenega tehnika samo zaradi mojega statusa, potem pa sem si rekla, da /tisti mali dodatek k plači ni vreden mojih živcev in zdravja in prerekanja./

/Kot oseba s statusom si zaznamovan s strani nadrejenih./

/Se pa trudim, da se zaradi tega ne obremenjujem preveč/; jaz sem tam zaradi stanovalcev, delo, ki ga opravljam ga opravljam s srcem in mislim, da je to tisto pomembno.

13. Kakšni so vaši odnosi s sodelavci; s tistimi, ki imajo prav tako oviro in s tistimi ki je nimajo? Ali obstajajo kakšne razlike?

/Z ostalimi, ki imajo status se zelo dobro razumemo/, večkrat se pogovarjamo o stvareh, ki se tičejo statusa, /ostali sodelavci upoštevajo omejitve, ki jih imam zaradi statusa, pazijo name./ Sem pa že /naletela na odnos, češ, kaj pa delaš ti na mojem oddelku, če si pa invalid in ne smeš tega delat./ Ampak ker so me razporedili tja, sem morala delati tam, s tem, da sem delala tisto, kar sem lahko in nisem šla preko svojih mej. So me pa potem tudi ti sodelavci sprejeli, tako, da nisem imela nobenih težav. Lahko rečem, da /na splošno imamo s sodelavci zelo dober odnos./

IZPIS RELAVANTNIH IZJAV PO INTERVJUJIH

VRSTA OVIRE/INVALIDNOSTI

- tretja kategorija invalidnosti
- zaradi bolezni so mi odstranili notranji organ

NASTANEK OVIRE

- v času zaposlitve v tej organizaciji
- tri leta po začetku dela

POSTOPEK PRIDOBITVE STATUSA INVALIDA

potek

- trajalo tri mesece
- veliko dokumentacije
- urejala je moja osebna zdravnica
- vso zdravstveno dokumentacijo je dala na komisijo
- morala sem čakati na odgovor in vabilo na posvet pred komisijo
- glede na to, da imam takšno službo...so mi ugodili

težave

- težav ni bilo
- imela sem diagnozo, za katero ti pripada invalidnost

TRAJANJE ZAPOSLOTITVE

- 10 let

VRSTA ZAPOSLOTITVE

- pogodba za nedoločen čas

DELOVNI ČAS

- polni delovni čas oziroma 6 ur 40 minut, ker imamo delovne sobote in nedelje
- delam samo na dve smeni, ker sem invalid in ne smem delati ponoči

SPREMEMBA DELOVNEGA ČASA/POGODBE O ZAPOSLOTVI

- pogodba se je spremenila meni v prid
- dopisale so se omejitve

PRILAGODITVE IN OMEJITVE ZA OPRAVLJANJE DELA

- dvigovanje bremen do 5 kilogramov, občasno prepogibanje, brez nočnega dela
- ne smem se preveč naprezat, a se včasih moram, če želim opraviti svoje delo

UPOŠTEVANJE OMEJITEV/PRILAGODITEV S STRANI DELODAJALCA

- v večji meri jih upoštevajo
- težave glede urnika....delo na oddelkih, kjer je več dvigovanja
- hitro uredili in me premestili nazaj

DODATNE OMEJITVE/PRILAGODITVE

- trenutno mi to odgovarja
- ne bi rada, da me spet premestijo, kjer bi bila preveč obremenjena
- vidim, da ne morem, da sem preveč utrujena

ODNOSI Z NADREJENIMI

- od kar imam status so se precej spremenili
- takoj, ko sem postala invalid nisi več toliko vreden
- tudi glede napredovanja...mi zaradi statusa ne omogočijo da bi opravljala drugo delo, čeprav sem šolana za to in bi lažje opravljala
- ker ne smem ponoči delati me nočejo premestiti
- na začetku sem se zelo obremenjevala
- tisti mali dodatek k plači ni vreden mojih živcev, zdravja in prerekanja
- kot oseba s statusom si zaznamovan s strani nadrejenih
- se trudim, da se ne obremenjujem preveč zaradi tega

ODNOSI S SODELAVCI

- z ostalimi, ki imajo status se zelo dobro razumemo
- ostali sodelavci upoštevajo moje omejitve, pazijo name
- odnos, kaj delaš na mojem oddelku, če si invalid in ne smeš tega delati
- na splošno s sodelavci zelo dober odnos

DEL KLASIFIKACIJE IZJAV

VRSTA OVIRE/INVALIDNOSTI

- tretja kategorija invalidnosti
- zaradi bolezni so mi odstranili notranji organ
- operiran na hrbtenici
- invalid 3. kategorije
- prebolela raka
- začasno zaposlena za polovični delovni čas
- slepa oseba
- v tretji kategoriji
- okvara hrbtenice, prebolela raka
- invalidsko upokojena (4 ure delam, 4 ure upokojena)

NASTANEK OVIRE

- v času zaposlitve v tej organizaciji
- tri leta po začetku dela
- pred začetkom dela v tej organizaciji
- leta 2007
- po petnajstih letih dela tu
- pred petimi leti
- to imam že od rojstva
- pred 6 leti
- po 14. letih dela tu (skupno 26 let delovne dobe)

POSTOPEK PRIDOBITVE STATUSA INVALIDA

postopek

- trajalo tri mesece
- veliko dokumentacije
- urejala osebna zdravnica
- zdravstveno dokumentacijo dala na komisijo
- čakala na odgovor in vabilo na posvet pred komisijo
- glede na moje delo v službi so mi ugodili
- trajalo leto in pol
- zdravnik dal dokumentacijo na komisijo
- vabilo na posvet
- odločili, da mi pripada invalidnost 3. kategorije
- zdravnica dala dokumentacijo na komisijo
- odločili, da mi pripada polovični delovni čas za 5 let
- naslednje leto nov posvet
- v prvem razredu OŠ bila na komisiji
- odločili, da sem otrok s posebnimi potrebami
- dodatno statusa nisem urejala
- postopek potekal normalno
- po bolniški delo na štiri ure
- osebni zdravnik podal mnenje na komisijo
- v roku treh mesecev so odločili

težave

- težav ni bilo

- imela sem diagnozo, za katero ti pripada invalidnost
- delodajalec ni hotel podpisati dokumentacije
- ni bilo delovnega mesta za invalida
- ostal brez invalidnine
- delal toliko, kot sem lahko
- dolgotrajen postopek
- težave pri zamenjavi delovnega mesta
- zamenjava šele po odločbi
- prej bolniška na štiri ure in lažja dela
- ni bilo težav s postopkom
- težava pri uveljavljanju časa študija za delovno dobo
- s postopkom ni bilo težav
- hitro rešeno
- težave v tem času v službi
- preveč nabranega dela...ogromen fizični napor
- neposluh direktorice, da bi dodelili nekoga za pomoč

TRAJANJE ZAPOSLOTITVE

- 10 let
- od leta 2009 v organizaciji, od leta 2013 v tej enoti
- 20 let
- 25 let
- od leta 1994

VRSTA ZAPOSLOTITVE

- pogodba za nedoločen čas
- pogodba za nedoločen čas
- težave, ker zdravnica ni želela izdati zdravniškega potrdila za delo zaradi omejitev
- drug zdravnik uredil
- prisoten strah ob ne pridobitvi potrdila
- kdo drug bi lahko zaradi tega obupal
- pogodba za nedoločen čas
- pogodba za nedoločen čas
- pogodba za nedoločen čas

DELOVNI ČAS

- polni delovni čas
- polni delovni čas
- polovični delovni čas
- polni delovni čas
- zaposlena sem na 4 ure

SPREMEMBA DELOVNEGA ČASA/POGODBE O ZAPOSLOTVI

- sprememba meni v prid, dopis omejitev
- sprememba delovnega časa
- sprememba delovnega časa

PRILAGODITVE IN OMEJITVE ZA OPRAVLJANJE DELA

- dvigovanje bremen do 5 kilogramov, občasno prepogibanje, brez nočnega dela
- ne smem se preveč naprezat, a se moram, če želim opraviti svoje delo

- dvigovanje bremen do 5 kilogramov, odsvetovano zadrževanje dalj časa v prisilnem položaju
- omejitve pri dvigovanju težjih bremen, brez popoldanskega in nočnega dela
- premestitev na drug oddelek
- prej fizično delo, sedaj precej prilagojeno
- posebnih omejitev nimam
- sama sem si prilagodila računalnik
- pri branju me obidejo
- opravljam še vedno pisarniško delo, delo z uporabniki, delo na računalniku, ker lažjega dela ni

KODIRANJE

Vrsta ovire/invalidnosti	Pojmi (kode)
tretja kategorija invalidnosti	Stopnja invalidnosti invalidnosti
zaradi bolezni so mi odstranili notranji organ	bolezen
operiran na hrbtenici	bolezen
invalid 3. kategorije	stopnja invalidnosti
prebolela raka	bolezen
začasno zaposlena za polovični delovni čas	Stopnja invalidnosti
slepa oseba	bolezen
v tretji kategoriji	Stopnja invalidnosti
okvara hrbtenice, prebolela raka	bolezen
invalidsko upokojena (4 ure delam, 4 ure upokojena)	Stopnja invalidnosti

Nastanek ovire

v času zaposlitve v tej organizaciji	V tej organizaciji
Pred začetkom dela v tej organizaciji	Pred začetkom dela
Po petnajstih letih tu	V tej organizaciji
Pred petimi leti	V tej organizaciji
Imam že od rojstva	Pred začetkom dela
Pred šestimi leti	V tej organizaciji

Postopek pridobitve statusa

Trajalo tri mesece	Trajanje pridobitve statusa
Veliko dokumentacije	dokumentacija
Urejala osebna zdravnica	Odgovorna oseba
Zdravstveno dokumentacijo dala na komisijo	postopek
Glede na moje delo so mi ugodili	Odločitev komisije
Trajalo leto in pol	Trajanje pridobitve statusa
Zdravnik dal dokumentacijo na komisijo	Odgovorna oseba
Vabilo na posvet	postopek
Odločili, da mi pripada invalidnost 3. kategorije	Odločitev komisije
Zdravnica dala dokumentacijo na komisijo	Odgovorna oseba
Odločili, da mi pripada polovični delovni čas	Odločitev komisije
V prvem razredu OŠ bila na komisiji	postopek
Odločili, da sem otrok s posebnimi potrebami	Odločitev komisije

Osebni zdravnik podal mnenje na komisijo	Odgovorna oseba
V roku treh mesecev odločili	Trajanje pridobitve statusa
Težav ni bilo	težave
Imela sem diagnozo, za katero ti pripada invalidnost	
Delodajalec ni hotel podpisati dokumentacije	nesodelovanje
Ni bilo delovnega mesta za invalida	nesodelovanje
Ostal brez invalidnine	pravice
Dolgotrajen postopek	Trajanje postopka
Težave pri zamenjavi delovnega mesta	Težave na delovnem mestu
Zamenjava šele po odločbi	Težave na delovnem mestu
Prej bolniška na štiri ure in lažja dela	Težave na delovnem mestu
Ni bilo težav s postopkom	težave
S postopkom ni bilo težav	težave
Hitro rešeno	Trajanje postopka
Težave v tem času v službi	Težave na delovnem mestu
Preveč nabranega dela...ogromen fizični napor	Težave na delovnem mestu
Vrsta zaposlitve	
Pogodba za nedoločen čas	Vrsta pogodbe
Pogodba za nedoločen čas	Vrsta pogodbe
Pogodba za nedoločen čas	Vrsta pogodbe
Pogodba za nedoločen čas	Vrsta pogodbe

Pogodba za nedoločen čas	Vrsta pogodbe
Delovni čas	
Polni delovni čas	Delovni čas
Polni delovni čas	Delovni čas
Polovični delovni čas, na štiri ure	Delovni čas
Polni delovni čas	Delovni čas
Zaposlena za štiri ure	Delovni čas
Sprememba delovnega časa/pogodbe o zaposlitvi zaradi statusa	
Sprememba meni v prid, dopis omejitev	Pozitivna sprememba
Sprememba delovnega časa	Delovni čas
Sprememba delovnega časa	Delovni čas
Prilagoditve in omejitve za opravljanje dela	
Dvigovanje bremen do 5 kilogramov. Občasno prepogibanje, brez nočnega dela	omejitve
Dvigovanje bremen do 5 kilogramov, odsvetovano zadrževanje dalj časa v prisilni drži	omejitve
Omejitve pri dvigovanju bremen, brez popoldanskega in nočnega dela	omejitve
Premestitev na drug oddelek	prilagoditve
Prej fizično delo, sedaj precej prilagojeno	prilagoditve
Posebnih omejitev nimam	omejitve
Sama sem s prilagodila računalnik	prilagoditve

Pri branju me obidejo

prilagoditve

Opravljam še vedno pisarniško delo

prilagoditve

UREJANJE POJMOV V HIERARHIJO

VRSTA OVIRE/INVALIDNOSTI

- bolezen
- poškodba
- tretja kategorija invalidnosti
- začasno zaposlena za polovični delovni čas
- invalidsko upokojena

NASTANEK OVIRE

- od rojstva
- pred začetkom dela v tej organizaciji
- v času zaposlitve v tej organizaciji

POSTOPEK PRIDOBITVE STATUSA INVALIDA

postopek

- zdravnik/zdravnica dal dokumentacijo na invalidsko komisijo
- veliko dokumentacije
- čakati na odgovor in vabilo na posvet pred komisijo
- komisija odločila o stopnji invalidnosti
- komisija odločila o polovičnem delovnem času
- postopek trajal tri mesece
- postopek trajal leto in pol

- v prvem razredu OŠ bila na komisiji
- odločili, da je otrok s posebnimi potrebami

težave

- težav ni bilo
- hitro rešeno
- dolgotrajen postopek
- delodajalec ni hotel podpisati dokumentacije
- ni bilo delovnega mesta za invalida
- težave pri zamenjavi delovnega mesta
- težave s službi zaradi nabranega dela

TRAJANJE ZAPOSLOTITVE

- 25 let
- od leta 1994
- 20 let
- 10 let
- od leta 2009

VRSTA ZAPOSLOTITVE

- pogodba za nedoločen čas
- težave zaradi ne pridobitve zdravniškega potrdila
- prisoten strah zaradi teh težav
- oseba lahko zaradi zavrnitve obupa

DELOVNI ČAS

- polni delovni čas

- polovični delovni čas
- 4 ure zaposlena, 4 ure invalidsko upokojena

SPREMEMBA DELOVNEGA ČASA/POGODBE O ZAPOSLOTVI

- sprememba njej v prid
- sprememba delovnega časa

PRILAGODITVE IN OMEJITVE ZA OPRAVLJANJE DELA

- brez omejitev
- opravljanje istega dela; pisarniško delo z uporabniki in na računalniku
- dvigovanje bremen do 5 kilogramov, občasno prepogibanje, brez nočnega dela
- dvigovanje bremen do 5 kilogramov, odsvetovano zadrževanje dalj časa v prisilnem položaju
- omejitve pri dvigovanju težjih bremen, brez popoldanskega in nočnega dela
- premestitev na drug oddelek
- prej fizično delo, sedaj precej prilagojeno
- sama sem si prilagodila računalnik
- pri branju me obidejo

UPOŠTEVANJE OMEJITEV/PRILAGODITEV S STRANI DELODAJALCA

- v večji meri upoštevajo
- zaenkrat upoštevajo
- upoštevajo, nikoli ni bilo težav
- lahko bi mi nagajali, pa mi ne
- težave zaradi dela na neprimernem oddelku...hitro uredili in premestili nazaj

4 REZULTATI

4.1 VRSTA OVIRE/INVALIDNOSTI

Večina sogovornikov ima priznано 3. stopnjo invalidnosti. Glavna razloga za to sta poškodba hrbtenice in rak. Ena oseba ima oviro že od rojstva, ena oseba pa je zaradi bolezni delno invalidsko upokojena.

4.2 NASTANEK OVIRE

Večina sogovornikov je doživela nastanek te ovire v času zaposlenosti v tej organizaciji, ena oseba ima oviro že od rojstva, ena oseba, pa je status pridobila, ko je še delala pri prejšnjem delodajalcu.

4.3 POSTOPEK PRIDOBITVE STATUSA INVALIDA

Sam postopek kot tak, je pri vseh, razen eni sogovornici, potekal enako. Osebni zdravnik je podal predlog in vso potrebno dokumentacijo na invalidsko komisijo. Iz komisije so sogovorniki dobili vabilo na posvet, kjer jim je invalidska komisija predstavila svojo odločitev. Ena sogovornica je dobila status po Zakonu o usmerjanju telesno in duševno prizadetih oseb, saj ima oviro že od rojstva. Ko je bila v prvem razredu, je bila pri komisiji, kjer so ocenili, da je zaradi svoje ovire otrok s posebnimi potrebami.

Postopek je trajal različno dolgo; od treh mesecev do enega leta in pol.

Medtem, ko se nekateri sogovorniki pri postopku niso srečevali z nikakršnimi težavami, pa je ostale motil dolgotrajen postopek in veliko dokumentacije. En sogovornik je izpostavil, da je imel težavo, saj delodajalec ni hotel podpisati dokumentacije, potem pa ga ni želel zaposliti kot invalida, zaradi česar ni bil upravičen do invalidnine.

Težave so se pojavile tudi pri zamenjavi delovnega mesta, saj nadrejeni niso hoteli delati sprememb dokler niso dobili odločbe, pa čeprav je sogovornica že v tem času pridobitve odločbe potrebovala lažje delo.

Še ena izmed težav pa je bilo delo, ki je sogovornico čakalo, ko se je vrnila iz bolniške. Dela je bilo toliko, da je komaj zdržala, vodstvo pa ji ni hotelo dodeliti pomoči.

4.4 TRAJANJE ZAPOSLOTITVE

Sogovorniki so različno dolgo zaposleni v organizacijah, od sedem pa do 25 let.

4.5 VRSTA ZAPOSLOTITVE

Vsi sogovorniki imajo pogodbo za nedoločen čas. En izmed sogovornikov je izpostavil težavo, ko mu zdravnica ni hotela izdati potrdila za delo zaradi omejitev, ki jih ima. Medtem, ko bi lahko koga drugega takšna zavrnitev precej prizadela in bi celo obupal, se ni preveč obremenjeval s tem ampak je preprosto šel do drugega zdravnika, kjer je dobil potrdilo, da se lahko zaposli pod določenimi pogoji.

4.6 DELOVNI ČAS

Večina sogovornikov je zaposlena za polni delovni čas. Za dve osebi to pomeni 8 urni delavnik, ena oseba pa dela 6 ur 40 minut, ker imajo delovne tudi sobote in nedelje. Ena sogovornica je trenutno zaposlena za polovični delovni čas, ena pa je za štiri ure zaposlena, za štiri pa invalidsko upokojena.

4.7 SPREMEMBA DELOVNEGA ČASA/POGODBE O ZAPOSLOTITVI

Pri dveh sogovornicah je prišlo do spremembe delovnega časa, ena pa je omenila, da je prišlo do spremembe njej v prid, saj so se dopisale omejitve, ki jih ima pri opravljanju dela.

4.8 PRILAGODITVE/OMEJITVE ZA OPRAVLJANJE DELA

Sogovorniki so največ izpostavljali omejitve dvigovanja bremen, občasno prepogibanje, izogibanje zadrževanja dalj časa v prisilnem položaju, brez popoldanskega in nočnega dela. Ena sogovornica je omenila, da je zamenjala delovno mesto, saj je imela prej precej fizično delo, sedaj ša ima delo precej prilagojeno. Oseba, ki ima oviro na senzornem področju je povedala, da si je računalnik prilagodila slabovidnim, da drugih posebnih prilagoditev pa ne potrebuje. Ena sogovornica je povedala, da še vedno opravlja pisarniško delo, delo z uporabniki in delo na računalniku, saj lažjega dela ni.

4.9 UPOŠTEVANJE OMEJITEV/PRILAGODITEV S STRANI DELODAJALCA

Sogovorniki so povedali, da delodajalec v večji meri upošteva njihove omejitve, je pa ena sogovornica omenila težavo, ki je nastopila, ko so jo premestili na neprimeren oddelek, kjer bi morala fizično delati. Težavo so hitro rešili in jo premestili nazaj.

4.10 DODATNE OMEJITVE/PRILAGODITVE

Sogovorniki so vsi poudarili, da trenutno dodatnih omejitev in prilagoditev ne potrebujejo, daj jim ustreza, kar imajo zaenkrat.

4.11 ODNOSI Z NADREJENIMI

Odgovori pri tem vprašanju so si zelo različni. Na eni strani so precej pozitivni odgovori, da so odnosi v redu, na splošno zadovoljivi in načeloma korektni, na drugi strani pa sogovorniki omenjajo, da se je odnos zaradi pridobitve statusa spremenil, da delodajalci ne gledajo z naklonjenostjo na invalide, da gledajo drugače na njih, da jih ne vključijo, ko bi jih lahko. Izpostavili so tudi omejitve pri napredovanju in da ni stimulacije. Ena sogovornica je izpostavila tudi primer, ko je dobila odobreno napredovanje v naziv, dodatka pa ni dobila izplačanega. To je trajalo tako dolgo, da je vložila tožbo. Zaradi teh negativnih odnosov se sogovorniki velikokrat obremenjujejo in počutijo manjvredne.

4.12 ODNOSI S SODELAVCI

Tudi tu se pojavljajo precej različni odgovori. Nekateri so povedali, da so s sodelavci v dobrih odnosih, da ni razlik med tistimi, ki imajo status in tistimi, ki ga nimajo, drugi pa poudarjajo, da je tudi v teh odnosih prišlo do sprememb, da se pojavljajo razlike med zdravimi in bolnimi, da sodelavci velikokrat ne razumejo, da nekaj ne moreš storiti. Prav zato se s tistimi, ki imajo status bolje razumejo, saj bolje razumejo en drugega, ostali pa tega velikokrat ne razumejo. En sogovornik je izpostavil, da je velikokrat on tisti, ki dela razlike med tistimi s statusom in tistimi brez. Povedal je, da med sodelavci ni več tiste prave solidarnosti in da se dogaja, da bi

te sodelavec, če bi videl, da ti ne gre, porinil še globlje. Ena sogovornica pa je izpostavila, da je bila na začetku dela tudi žrtev norčevanja zaradi oviranosti.

5 RAZPRAVA IN SKLEPI

Najprej bi rada na kratko povzela rezultate raziskave, ki sem jo opravila. Ugotovila sem, da ima večina sogovornikov tretjo stopnjo invalidnosti, da je pri večini prišlo do nastanka ovire v času zaposlitve v organizaciji, kjer še vedno delajo in da je postopek pridobitve statusa potekal po določenih korakih, torej izročitev zdravstvene dokumentacije invalidski komisiji in potem čakanje na vabilo na posvet in na odločitev komisije. Tu so nekateri izpostavili, da je postopek predolg in da so se v vmesnem času srečevali s težavami na delovnem mestu, predvsem kaj lahko še delajo. Pri vprašanju o vrsti zaposlitve so me rezultati precej presenetili, saj imajo vsi sogovorniki pogodbo za nedoločen čas. Pričakovala sem, da se bo večkrat pojavila zaposlitev za določen čas ali opravljanje dela preko javnih del. Pri delovnem času je večina odgovorila, da delajo za polni delovni čas, dve sogovornici pa delata za polovični delovni čas. Glavne omejitve, ki jih imajo zaradi oviranosti so predvsem omejitev dvigovanja, omejitev prisilnih drž, prepoved nočnega dela, največja prilagoditev, ki se omenja, pa je zamenjava delovnega mesta, ker dela na prejšnjem delovnem mestu, zaradi poškodbe, ne morejo več opravljati. Pri vprašanju o odnosih, tako z nadrejenimi, kot s sodelavci, so se sogovorniki najbolj razgovorili. Govorili so tako o dobrih, kot o slabih odnosih. Izpostavili so predvsem spremembo v odnosih po pridobitvi statusa invalida, s čemer so postali še dodatno ovirani, nerazumevanje s strani drugih in po drugi strani okrepljene odnose z ostalimi s statusom invalida.

Za delo bi lahko rekli, da je ena izmed osnovnih človekovih potreb. Okoliščine dela razrešujejo veliko človekovih potreb glede njegove osebne identitete, statusa, ki ga ima v družbi, preživetja in še druge. Delo je povezano s pridobivanjem materialnih sredstev, s katerimi si zagotavljamo dobrine in usluge, potrebne za preživetje. Pomemben del dela je naš izdelek, ali v primeru mojih sogovornikov storitev, ki jo opravijo in predstavijo trgu. Ta storitev je del njihove identitete, na katero so izredno ponosni. (Flaker et al:2008)

Tako je sogovornik povedal, da vse težave na delovnem mestu premaga to, ko vidi, kako zadovoljni so uporabniki, s katerimi dela. Druga sogovornica je povedala, da se trudi ne obremenjevati zaradi težav na delovnem mestu, saj je ona tam zaradi stanovalcev in da svoje delo opravlja s srcem.

Ne tako redek pojav je nezadovoljstvo z delom in težave na delovnem mestu. Eden izmed razlogov za to so tudi konflikti na delovnem mestu. Do konfliktov na delovnem mestu

lahko pride, ker sodelavce motijo stiske in prizadetosti sodelavca, zaradi česar lahko pride do procesa izločanja. Na eni strani sodelavci izločijo posameznika, na drugi strani pa ta posameznik zaradi tega čuti odtujenost, prizadetost in se zaradi tega tudi sam izloči iz njihove družbe. (Flaker et al:2008)

Ta pojav so moji sogovorniki veliko omenjali. Najtežje je tistim, ki so dobili status invalida v času zaposlitve na tem delovnem mestu, saj je pri njih prišlo do najbolj očitnih sprememb. Sodelavci, s katerimi so se včasih zelo dobro razumeli, naenkrat začnejo na njih gledati drugače. Zato so se moji sogovorniki začeli bolj družiti z ostalimi, ki imajo status invalida, saj se med sabo bolje razumejo, ker razumejo stiske en drugega. Še najtežje je tisti sogovornici, ki je edina s statusom in tako ne delovnem mestu nima nikogar, ki bi ji rekel: »Vem kako ti je, razumem te«. S tem, ko se osebe z ovirami družijo izključno med sabo, se učinek izločanja še poveča in tako nastane začarani krog.

Iz napisanega lahko sklepam, da se zaposlovanje oseb z ovirami izboljšuje, še vedno pa ni vse tako, kot bi moralo biti, tudi pri zaposlovanju na področju socialnega varstva. Od ljudi, ki dnevno delajo z uporabniki, ki imajo različne ovire in težave, bi pričakovali, da bodo to moč empatije znali uporabiti tudi pri svojih sodelavcih. Tako sem pričakovala, da bodo sogovorniki bolj govorili o dobrih, kot pa o slabih odnosih na delovnem mestu. Pa temu žal ni tako. Osebe z ovirami na delovnem mestu doživljajo izločanje in nerazumevanje, tako s strani sodelavcev, kot tudi s strani nadrejenih. Kar se tiče upoštevanja zakonskih določil, predvsem glede upoštevanja prilagoditev in omejitev, so delodajalci zelo vestni. Ko pa pride do dobrih odnosov na delovnem mestu, pa se slika spremeni. Ali bi morali uzakoniti dobre odnose in enakopravno obravnavo vseh zaposlenih, da bi se to spremenilo? Če dobro pogledamo, je to že v zakonu, saj piše, da so v celotnem delovnem procesu vsi zaposleni enakopravni, ne glede na spol, starost, etnično pripadnost, versko prepričanje, oviranost ali kakšno drugo osebno lastnost. Zakaj se torej določene zakonske določbe upoštevajo, druge pa ne? Kje se zatakne in predvsem kaj bi bilo potrebno spremeniti, da bi videli več primerov dobrih odnosov? Vsekakor gre za temo, ki bi jo bilo dobro raziskati.

6 PREDLOGI

Na podlagi opravljane raziskave predstavljam nekaj predlogov za izboljšanje problematike

-> v postopku pridobitve statusa invalida bi morala invalidska komisija izdajati začasno odločbo, ki bi jo zaposleni takoj lahko izročil delodajalcu in bi bil ta primoran mu takoj poiskati ustrežnejšo delovno mesto, v primeru, da njegovo ne bi bilo več primerno. Težava je namreč ta vmesni čas čakanja na odločbo, ko oseba že ima oviro in z njo povezane omejitve, nima pa še odločbe, na podlagi katere bi lahko uveljavljala pridobljene pravice,

-> veliko več bi se moralo govoriti o primerih dobre prakse zaposlovanja oseb z ovirami in dobrih odnosov na delovnem mestu. Čeprav vsi vemo, da obstajajo takšni primeri, jih zasenčijo tisti, ki predstavljajo ne dobro prakso,

-> za vodstvo organizacij bi bilo potrebno organizirati predavanja na temo zaposlovanja ljudi z ovirami, da bi se bolje seznani s problematiko in predvsem, da bi dobili vpogled v dejanske potrebe in želje, ki jih imajo ti ljudje,

-> za vse zaposlene bi bilo potrebno organizirati čim več delavnic in različnih treningov, da bi bolje spoznali življenjski svet ljudi z ovirami in jih tako lažje sprejemali

7 LITERATURA IN VIRI

LITERATURA

Erbežnik, M. (2008). Učinki kvotnega sistema na zaposlovanje invalidov in finančne vzpodbude. V: Uršič, C., Tabaj, A. (ur), *Konvencija o pravicah invalidov – črka na papirju in/ali realnost?: zbornik predavanj*, Kranjska Gora, Slovenija, 22.-23. maj 2008. Zbirka Človekove pravice in invalidi. 1. izd. Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve.

Flaker, V., Mali, J., Kodele, T., Grebenc, V., Škerjanc, J., Urek, M. (2008). *Dolgotrajna oskrba: očrt potreb in odgovorov nanje*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani.

Kalčič, M. (2007). Pregled pravic delovnih invalidov na področju pokojninskega in invalidskega zavarovanja. V: Kresal, B., Uršič, C. (ur), *Vodnik po pravicah invalidov v slovenski zakonodaji*. 1. natis. Ljubljana: Inštitut za delo pri Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani: 60-64

Kalčič, M. (2007), *Zaposlitvena rehabilitacija in zaposlovanje invalidov: zbirka predpisov s področja invalidskega varstva z uvodnimi pojasnili*. Ljubljana: Centerkontura: Inštitut Republike Slovenije za rehabilitacijo.

Mesec, B. (1998), *Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani: Visoka šola za socialno delo.

Pumpernik, D. (1997). Invalidnost – od diskriminacije proti enakopravnosti: Zgodovinski pregled invalidnosti kot socialnega pojava. V: Zupan, A., Uršič, C. (ur.), *Neodvisno življenje najtežje gibalno oviranih*. Ljubljana: Inštitut Republike Slovenije za rehabilitacijo: 44-47

Uršič, C., Peterlin, D., Tabaj, A., Dular, T., Fatur Videtič, A., Kalčič, M., Kovač, L., Destovnik, K., Zavrl, J., Kruhar Puc, R. (2007), *Zaposlitvena rehabilitacija in zaposlovanje invalidov*. Ljubljana: Inštitut Republike Slovenije za rehabilitacijo.

Zaviršek, Darja. (2014). *Opredelitev hendikepa in razvoj študija hendikepa v socialnem delu*. Socialno delo, letnik 53, številka 3/5, str. 133-145

Zaviršek, Darja. (2000). *Hendikep kot kulturna travma. Historizacija podob, teles in vsakdanjih praks prizadetih ljudi*. Ljubljana: *cf.

VIRI

Center za usposabljanje, delo in varstvo. URL: <http://www.centerdobrna.si/wp02/> (17.5.2016)

Javni jamstveni, preživninski in invalidski sklad Republike Slovenije. URL: <http://www.jpi-sklad.si> (17.5.2016)

Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. URL: http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/sociala/ (16.5.2016)

Skupnost centrov za socialno delo. URL: <http://www.scsd.si/predstavitev-csd.html> (16.5.2016)

Skupnost socialnih zavodov Slovenije. URL: <http://www.ssz-slo.si/splosno-o-domovih-in-posebnih-zavodih> (18.5.2016)

Slovar slovenskega knjižnega jezika. URL: <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html> (18.5.2016)

Varstveno delovni centri. URL: <http://vdcsasa.si/javno.html> (18.5.2016)

World health organization. (2001), *International Classification of Impairments, Disabilities and Handicaps*. Geneva. URL: <http://unstats.un.org/unsd/disability/pdfs/ac.81-b4.pdf> (15.5.2016)

ZAKONI

Pravilnik o merilih in postopku za pridobitev statusa invalida, za priznanje pravice do zaposlitvene rehabilitacije in za ocenjevanje zaposlitvenih možnosti invalidov ter o delu rehabilitacijskih komisij. Uradni list RS, št. 117/05.

Zakon o delovnih razmerjih (ZDR-1). Uradni list RS, št. 21/13 in naslednji.

Zakon o družbenem varstvu telesno in duševno prizadetih oseb (ZDVDTP). Uradni list RS, št. 41/1983 in naslednji.

Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-2). Uradni list RS, št. 96/2012 in

naslednji.

Zakon o socialnem varstvu (ZSV). Uradni list RS, št. 3/07 in naslednji.

Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZUOPP-1). Uradni list RS, št. [58/11](#) in naslednji.

Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (ZZRZI). Uradni list RS, št. 16/07 in naslednji.

8 PRILOGE

PREPIS INTERVJUJEV

INTERVJU A

1. Kakšno vrsto ovire (invalidnost) imate?

Imam */tretjo kategorijo invalidnosti/*. Zaradi bolezni so mi morali odstraniti notranji organ in ker sem bila takrat tako mlada, mi zaradi tega pripada invalidnost.

2. Kdaj je nastala ta ovira; pred ali po začetku dela v tej organizaciji?

Nastala je v */času zaposlitve v tej organizaciji./ Tri leta po začetku dela*, ko sem zanosila, sem zbolela in dobila potem status.

3. Kako je potekal postopek pridobitve statusa invalida?

Potekalo je */v roku treh mesecev/*, bilo je */veliko dokumentacije./* Vse to je */urejala moja osebna zdravnica./* */Vso zdravstveno dokumentacijo je dala na invalidsko komisijo/*, potem pa sem */čakala na odgovor in vabilo na posvet pred invalidsko komisijo/*. Tam so me pregledali, pregledali še enkrat vso dokumentacijo, določili, če sem res upravičena do tega statusa. */Glede na to, da imam takšno službo*, delam kot bolničar negovalec, *so mi to tudi ugodili/*, ker imam na delovnem mestu veliko dvigovanja in imam sedaj omejitve glede dvigovanja težkih bremen.

4. Ali ste se v tem postopku srečevali s kakšnimi težavami?

/Težav ni bilo/, saj sem */imela diagnozo, za katero ti pripada neka stopnja invalidnosti./* Tako da niso nič komplicirali. Cel postopek je trajal čez poletje, */približno 3 mesece/*, ker sem morala opraviti še določene preiskave, potem sem morala čakati na odgovor invalidske komisije, da so me povabili na posvet, da so v organizacijo, kjer sem zaposlena javili in se dogovorili, če imajo zame primerno delovno mesto, ker je bila za mene potrebna prilagoditev delovnega mesta.

5. Koliko časa ste že zaposleni v tej organizaciji?

/Letos bo 10 let/, kar že delam tu.

6. Kakšno vrsto zaposlitve imate?

Imam */pogodbo za nedoločen čas./*

7. Kakšnem je vaš delovni čas?

Delam za /polni delovni čas/. Delo je sicer na tri smene, ampak /jaz delam samo na dve smeni, ker sem invalid in ne smem delati ponoči./ /Delovni čas je 6 ur 40 minut, ker imamo tudi delovne sobote in nedelje in da potem skupaj pride 40 ur na teden./

8. Ali sta se vaš delovni čas in vrsta pogodbe zaradi oviranosti spremenil?

/Pogodba se je spremenila meni v prid,/ torej da se je dopisalo, da imam omejitve, recimo brez dvigovanja bremen, občasno prepogibanje, brez nočnega dela. Delovni čas je ostali isti, razen to, da ne smem delati ponoči.

9. Kakšne prilagoditve in omejitve za opravljanje dela imate?

Dovoljeno mi je, da /dvigujem bremena z maso do 5 kilogramov, občasno prepogibanje, brez nočnega dela./ /Ne smem se preveč naprezat, ampak se včasih še vedno moram, ker drugače ne morem opraviti svojega dela./

10. Ali delodajalec vestno upošteva te omejitve/prilagoditve?

/V večji meri jih upoštevajo,/ sem pa imela pred kratkim /težave glede mojega urnika, ker so želeli, da bi poskusila delati tudi na oddelkih, kjer je več dvigovanja./ Smo pa to /hitro uredili, tako, da so me premestili nazaj na tisti oddelek, kjer sem bila do sedaj./

Delam s pokretnimi stanovalci, ki ne potrebujejo dvigovanja in prenašanja, z njimi se veliko pogovarjam. Pri tistih, kjer je potrebno veliko dvigovanja, se izogibam, tudi sodelavci mi ne pustijo, da bi dvigovala. Kolikor le lahko, se držim teh omejitev, ki jih imam, ker se zavedam, da se gre za moje zdravje.

11. Kakšne prilagoditve/omejitve bi še potrebovali, pa jih nimate?

/Trenutno mi to odgovarja/. Ne bi pa rada, da bi me spet premestili tja, kjer bi bila preveč preobremenjena, kjer je veliko dvigovanja, ker /vidim, da ne morem, da sem potem veliko bolj utrujena, ne zmorem več./

12. Kakšni so vaši odnosi z nadrejenimi?

/Od kar imam status so se odnosi precej spremenili/. /Tako, ko sem postala invalid, sem začutila, da te dajo v eno drugo skupino, nisi več toliko vreden/. /Tudi glede napredovanja, jaz sem po poklicu zdravstveni tehnik in mi zaradi statusa ne omogočijo, da bi lahko opravljala delo zdravstvenega tehnika, kar pomeni, da se prikrajšana za opravljanje poklica, za katerega sem se dejansko šolala in katerega bi lažje opravljala, glede na moje omejitve./

Ko sem jim rekla, da bi rada premestitev na delovno mesto zdravstvenega tehnika, so mi odgovorila, da /sedaj ker imam status in ker ne smem opravljati nočnega dela, mi te premestitve ne morejo omogočiti,/ čeprav vem, da bi to delo lahko opravljala, ker so tudi drugi s statusom invalida na delovnem mestu zdravstvenega tehnika pa lahko na primer pripravljajo zdravila, kar ni fizično delo, dajejo injekcije.

/Na začetku sem se zelo obremenjevala, ker mi niso omogočili dela zdravstvenega tehnika samo zaradi mojega statusa, potem pa sem si rekla, da /tisti mali dodatek k plači ni vreden mojih živcev in zdravja in prerekanja./

/Kot oseba s statusom si zaznamovan s strani nadrejenih./

/Se pa trudim, da se zaradi tega ne obremenjujem preveč;/ jaz sem tam zaradi stanovalcev, delo, ki ga opravljam ga opravljam s srcem in mislim, da je to tisto pomembno.

13. Kakšni so vaši odnosi s sodelavci; s tistimi, ki imajo prav tako oviro in s tistimi ki je nimajo? Ali obstajajo kakšne razlike?

/Z ostalimi, ki imajo status se zelo dobro razumemo/, večkrat se pogovarjamo o stvareh, ki se tičejo statusa, /ostali sodelavci upoštevajo omejitve, ki jih imam zaradi statusa, pazijo name./ Sem pa že /naletela na odnos, češ, kaj pa delaš ti na mojem oddelku, če si pa invalid in ne smeš tega delat./ Ampak ker so me razporedili tja, sem morala delati tam, s tem, da sem delala tisto, kar sem lahko in nisem šla preko svojih mej. So me pa potem tudi ti sodelavci sprejeli, tako, da nisem imela nobenih težav. Lahko rečem, da /na splošno imamo s sodelavci zelo dober odnos./

INTERVJU B

1. Kakšno vrsto ovire (invalidnost) imate?

Bil sem operiran na hrbtenici, od leta 2007 sem /invalid 3. kategorije./

2. Kdaj je nastala ta ovira; pred ali po začetku dela v tej organizaciji? Koliko po začetku dela?

Nastala je /pred začetkom dela v tej organizaciji/, ko sem še delal pri prejšnjem delodajalcu. /Tu sem že od prvega dne zaposlen kot invalid./

3. Kako je potekal postopek pridobitve statusa invalida?

Od operacije do končne odločbe o pridobitvi statusa je preteklo /leto in pol./ /Po končanem zdravljenju je zdravnik dal dokumentacijo na invalidsko komisijo./ Od tam sem /dobil vabilo za posvet,/ tam sem povedal za kaj se gre, pogledali so celotno dokumentacijo in /so se odločili, da mi pripada invalidnost 3. kategorije./

4. Ali ste se v tem postopku srečevali s kakšnimi težavami? Katerimi?

/Delodajalec, pri katerem sem bil takrat zaposlen, mi ni hotel podpisati dokumentacije za invalidsko komisijo./ /Ko smo potem vse to uredili, pa mi je rekel, da nima delovnega mesta zame, invalida./ Po zakonu, ki določa koliko zaposlenih invalidov mora imeti podjetje, ta delodajalec izpade iz tega kriterija, ker ima manj zaposlenih. /Invalidnine, ki bi jo lahko dobil, nisem dobil, ker nisem bil zaposlen kot invalid./ /Delal sem samo toliko, kot sem lahko,/ da se nisem preobremenjeval.

Potem sem se /zaposlil tu kot voznik oseb s posebnimi potrebami, delal sem štiri ure kot voznik, štiri ure pa sem bil v lesarski delavnici./ Sčasoma, /ko so ugotovili, da mi to tudi gre, so mi ponudili da opravi NPK za delovnega inštruktorja/, tako, da /sedaj opravljam samo to delo, delo voznika ne opravljam večs./

5. Koliko časa ste že zaposleni v tej organizaciji?

/Od leta 2009 delam že v tej organizaciji, od leta 2013 pa sem v tej enoti,/ prej sem bil v drugi enoti.

6. Kakšno vrsto zaposlitve imate?

Imam /pogodbo za nedoločen čas./ Takoj ko sem prišel v to organizacijo sem dobil za nedoločen čas. Sem sam rekel, da bi rad imel pogodbo za nedoločen čas, pa je nastal /problem ker mi zdravnica ni hotela izdati zdravniškega potrdila za opravljanje dela zaradi mojih omejitev./ Ker sem se prijavil za delo voznika in ker sem imel omejitve je rekla, da moram iti na razgovor k psihologu in da moram prinesiti mnenje ortopeda in sem /vso to dokumentacijo prinesel pa še vedno ni hotela podpisati./ Potem pa sem z vso dokumentacijo /odšel do drugega zdravnika in mi je izdal potrdilo da se lahko zaposlim pod temi in temi pogoji./

Sem se pa takrat malo vprašal in zamislil nad svojo invalidnostjo. /Ko nisem dobil potrdila sem se ustrašil, da bo to prevelik problem, da mogoče pa sploh ne bom mogel več dobiti službe./ /Pa sem se hitro pobral/ in šel do drugega zdravnika, ki pa mi je izdal potrdilo. /Marsikoga pa bi lahko ta zavrnitev precej potolkla in bi lahko celo obupal./

7. Kakšnem je vaš delovni čas?

/Delam osem ur na dan/, seveda z omejitvami.

8. Kakšne prilagoditve in omejitve za opravljanje dela imate?

/Dvigovanje bremen do 5 kilogramov, ne smem biti dlje časa v istem položaju na primer, da bi dalj časa bil v počepu, najbolje je da sem v gibanju./

9. Ali delodajalec vestno upošteva te omejitve/prilagoditve?

Preden sem prevzel to delo v delavnici, sem imel trikrat /razgovor pri direktorici, če lahko prevzamem to delo, pa da delam toliko kot lahko, da si sam postavim meje, tako da se nihče ne spušča v to in ta dogovor še vedno drži./

10. Kakšne prilagoditve/omejitve bi še potrebovali, pa jih nimate?

/Trenutno ne. Jaz sam delam toliko kot se počutim sposobnega./ Piše na primer, da ne smem dvigovati bremen nad 5 kilogramov, ampak jaz če lahko dvignem 10 kilogramov, zakaj ne bi. Če se počutim sposobnega, če mi ni nič. /Če na primer delam v počepu, točno vem, da ne bom zdržal več kot 10 minut in se tudi ne silim./ Ljudje s podobno poškodbo kot jaz velikokrat ne morejo delati nič, ampak jaz pa delam vaje vsak dan, pa tudi s športom se ukvarjam, seveda s tistim kar lahko. Kontaktni športi in športi z hitrimi gibi odpadejo, ker lahko pride do kakšne poškodbe. Kolesarim ne več, ker ne morem več, je prevelik napor za hrbtenico.

11. Kakšni so vaši odnosi z nadrejenimi? Kako vaša ovira vpliva na odnose?

/Odnosi so v redu/. /Z direktorico nikoli nisva imela nikakršnih konfliktov./ /S prejšnjo vodjo enote tu so bili na začetku odnosi v redu, potem pa je prišlo do enih problemčkov./ /Nje sedaj ni več tu, je drugi vodja, so se pa pred kratkim tudi pri njem pojavili manjši problemi, ampak to je tako ali tako povsod./ /Jaz vem kaj lahko delam, kje so moje meje, tudi če poskušajo mi naložiti dodatno delo, jim povem, kaj jaz lahko in kaj ne./

/Delodajalci ne gledajo ravno z naklonjenostjo na nas invalide./ Tudi pri prejšnjem delodajalcu, je veljalo delaj toliko in tisto kar lahko, ampak vseeno je vsake toliko časa prišel pa rekel, a bi lahko še to, saj to bi on pomagal, čeprav je delodajalec vedel, da bi bilo to preveč zame.

/Z direktorico tu sva vedno dogovorjena, jaz vem kaj in koliko lahko. Če se mi zdi, da bom kaj dodatnega lahko opravil, potem to naredim, drugače ne./

12. Kakšni so vaši odnosi s sodelavci; s tistimi, ki imajo prav tako oviro in s tistimi ki je nimajo? Ali obstajajo kakšne razlike?

Malo me moti, ko se v službi pogovarjajo vse mogoče privatne stvari. Jaz nisem tak. Jaz ločim privatno od službenega, pa čeprav to pomeni, da se v službi potem s sodelavci pogovarjam samo 5 minut. Zjutraj imamo obvezno jutranji sestanek, kjer pa se 95 procentov pogovarjajo o vseh mogočih privatnih stvareh, nekaj malega časa pa namenijo temu, kaj bomo dejansko tisti dan počeli. Jaz pravim v službi si kolega, doma pa imaš svoje prijatelje.

Tu pa morem reči, da */sem jaz tisti, ki mogoče delam razlike med tistimi, ki imajo status in tistimi, ki ga nimajo./* En takšen primer je bil v prejšnji enoti, ko se še delal tam kot voznik. Uporabnike na vozičkih smo morali nalagati iz vozička na kombi. Za to sta potrebna najmanj dva, velikokrat tudi trije. Pri nalaganju sva bila dva, jaz in še nekdo, ki ni ocenjen kot invalid. To pomeni, da sem dvigoval veliko več, kot bi lahko, pa se nikoli nisem pritoževal. Sem pa opazil, da se ena delavka načrtno izmika, da bi pomagala pri dvigovanju. Vedno je imela izgovor, da gre preverit, da uporabnik ni slučajno česa pozabil, v tem času pa smo morali uporabnika naložiti, ker smo bili časovno precej omejeni. Enkrat pa sem ji rekel, da naj tudi ona pomaga, ne samo da govori in se izmika. Če ne more dvigniti naj gre do nadrejenih in jim to pove. Seveda, da ni šla, ker ni imela razloga, da ne bi pomagala pri nalaganju.

Imam tudi eno sodelavko, ki je sicer bila operirana, nima pa nobene omejitve s strani zdravnikov. In ona se dela, da je veliko večji invalid kot pa tisti, ki to dejansko so. Preprosto reče ne morem in ji nihče ne reče nič.

Enkrat sem se pogovarjal z vodjo enote, ko je bil manjši konflikt, pa me je vprašala, kakšni so odnosi drugje, ker je vedela, da sem */prej delal pri enem privatniku./* Mi smo delali na objektu, kjer so bili še gradbeniki zraven. In */če je kdo videl, da neseš nekaj težkega, da se matraš, sploh ni nič rekel ampak je samo prišel do tebe in ti pomagal./* /Tukaj pa tega enostavno ni./ /Če bi videl, da ti nekaj ne gre, bi te verjetno še porinil, nekam globlje in slabše./ Se mi zdi, da je to vsako leto slabše. Včasih je bilo nagrajevanje drugačno, plače so bile drugačne, napredovanje je bilo vsaka dve ali tri leta. Ko so se napredovanja zamrznila, se mi zdi da se je največ spremenilo, ker so si preprosto mislili, da je vseeno, ali se potrudim ali ne, napredovati tako ali tako ne morem.

Ne bi vas rad strašil a /se mi zdi, da je povsod v socialni, v javnih zavodih tako./

Še vedno pa vse te težave prevaga delo z uporabniki. To so čiste duše, vzamejo ti veliko energije a ti dajo toliko več, z njihovih oči je svet čisto drugačen.

INTERVJU C

1. Kakšno vrsto ovire (invalidnost) imate?

Zaradi prebolelega raka sem /začasno zaposlena za polovični delovni čas,/ torej za štiri ure.

2. Kdaj je nastala ta ovira; pred ali po začetku dela v tej organizaciji? Koliko po začetku dela?

Nastala je /pred petimi leti, torej po petnajstih letih dela v tej organizaciji./

3. Kako je potekal postopek pridobitve statusa invalida?

/Osebna zdravnica je vso mojo zdravstveno dokumentacijo dala na invalidsko komisijo./ Tam so pregledali in me povabili na posvet. Povedali so mi, da /so odločili, da mi glede na moje zdravstvene težave pripada delo za polovični delovni čas in sicer za obdobje 5 let./ /V začetku naslednjega leta moram iti ponovno na komisijo, da bodo povedali kako naprej./

4. Ali ste se v tem postopku srečevali s kakšnimi težavami? Katerimi?

/Precej me je motilo, ker je tako dolgo trajalo./ Najprej moraš čakati, da pregledajo dokumentacijo, potem moraš čakati, da te povabijo, pa potem spet čakaš na odločbo.

/Težave so se pojavile tudi pri zamenjavi delovnega mesta./ /Najprej niso vedeli, kaj bi z mano, potem so hoteli papirje od invalidske komisije, pa jih še nisem imela, na lažje delovno mesto so me premestili šele, ko sem imela odločbo./

/V tem času sem bila v bolnišnici za 4 ure na dan, porabili so me pa tam, kjer so me potrebovali./

5. Koliko časa ste že zaposleni v tej organizaciji?

/Letos bo 20 let,/ kar delam tu.

6. Kakšno vrsto zaposlitve imate?

Imam /pogodbo za nedoločen čas./

7. Kakšnem je vaš delovni čas?

Trenutno delam za /polovični delovni čas/, torej za štiri ure.

8. Ali sta se vaš delovni čas in vrsta pogodbe zaradi oviranosti spremenil?

/Da, spremenil se je delovni čas./

9. Kakšne prilagoditve in omejitve za opravljanje dela imate?

Imam /omejitve pri dvigovanju težjih bremen, ni mi treba opravljati popoldanskega in nočnega dela./ Zaradi teh omejitev so me tudi /premestili na drugi oddelok./ /Prej sem imela precej fizično delo na oddelku, sedaj pa imam precej prilagojeno/, me pa moti, ker nimam več toliko neposrednega stika s stanovalci.

Moje delo sedaj obsega pripravo terapije, vodenje dokumentacije, razvrščanje zdravil, razdeljevanje zajtrka, občasno pa še grem z zdravnikom na vizito.

10. Ali delodajalec vestno upošteva te omejitve/prilagoditve?

/Da, zaenkrat vse upoštevajo./

11. Kakšne prilagoditve/omejitve bi še potrebovali, pa jih nimate?

/Meni osebno je to zaenkrat dovolj. Bom videla, kaj bodo na komisiji rekli, ko bom šla tja, če bom potrebovala še kaj dodatnega./

12. Kakšni so vaši odnosi z nadrejenimi? Kako vaša ovira vpliva na odnose?

/Odnosi z nadrejenimi so se spremenili./ /so pa na splošno zadovoljivi./ Občuti se, da /na tebe gledajo drugače./ Sicer /se trudijo ampak se ta razlika še vedno občuti./ /Če sam ni v tem položaju ne more razumeti kako je. Upoštevajo zakone, je pa problem, ker ne morejo razumeti./ Težava je tudi na finančnem področju. Nimamo stimulacije, smo prikrajšani do nje, pa bi nam še kako prav prišla. /Prav tako se povečajo omejitve pri napredovanju. Ne glede na tvoj trud, ne moreš napredovati, kot bi lahko, če ne bi imel ovire./ To pa je psihično precej naporno zame. /Se mi zdi, da se zaradi vsega tega sama počutim manj koristno kot prej./

13. Kakšni so vaši odnosi s sodelavci; s tistimi, ki imajo prav tako oviro in s tistimi ki je nimajo? Ali obstajajo kakšne razlike?

/Odnosi s sodelavci so se spremenili/. Pozna se, ker sem menjala delovno mesto in da je moje sedanje delo bolj individualno, oziroma bolj sama delam. /S tistimi, ki imajo prav tako kakšne omejitve, se bolje razumemo, kot s tistimi, ki omejitev nimajo./ Se mi zdi, da zato, ker /mi z ovirami bolj razumemo en drugega kaj preživljamo, doživljamo, s kakšnimi težavami se spopadamo, ostali pa tega velikokrat ne razumejo./

INTERVJU Č

1. Kakšno vrsto ovire (invalidnost) imate?

/Sem slepa oseba/, ker imam samo 5 do 10% ostanka vida. Po kategorizaciji /sem v tretji kategoriji./

2. Kdaj je nastala ta ovira; pred ali po začetku dela v tej organizaciji? Koliko po začetku dela?

/Pred začetkom dela tu, ker imam to že od rojstva./

3. Kako je potekal postopek pridobitve statusa invalida?

/Ko sem bila v prvem razredu osnovne šole, sem bila na komisiji,/ kjer so bili oftalmolog, splošni zdravnik, socialni delavec, psiholog in specialni pedagog in so oni ocenili kakšno stopnjo invalidnosti imam in /so me tretirali kot otroka s posebnimi potrebami./ Ta status je ostal ves čas, dokler nisem šla v službo, takrat sem bila samo na komisiji v zdravstvenem domu na medicini dela in so mi povedali, da kot medicinska sestra ne bom mogla delati in da se naj vpišem v šolo za fizioterapevte. Tako sem šla najprej na srednjo zdravstveno šolo, potem pa na visoko šolo za zdravstvo v Ljubljani.

Drugače /dodatno statusa ni sem urejala./ Sem slišala, da obstaja tudi invalidska komisija na zavodu za zaposlovanje. Mene tja niso napotili, mogoče zato, ker so me že takrat na medicini dela usmerili v to.

3.1. Ali ste se v tem postopku srečevali s kakšnimi težavami? Katerimi?

/Kolikor se spomnim, ni bilo težav./ Zdravnik je moral dati mnenje za moje šolanje in naprej za zaposlitev in je to vse sproti potekalo. Tudi, /ko sem prišla v službo sem imela od ZPIZ-a oceno, da imam 100% telesno okvaro in sem bila kategorizirana v tretjo stopnjo invalidnosti/ in iz tega mi pripada, da imam na leto 5 dni več dopusta, vse ostalo imam enako kot vsi ostali.

/Sem pa imela težavo, ko sem hotela na ZPIZ-u uveljavljati moj čas študija za delovno dobo, pa ni šlo. Tako da sem morala iti na sodišče in vložiti tožbo ampak sem dobila, tako da imam skrajšano delovno dobo./

4. Koliko časa ste že zaposleni v tej organizaciji?

/25 let./

5. Kakšno vrsto zaposlitve imate (določen/nedoločen čas, začasno delo, podjemna pogodba, avtorska pogodba, javna dela)?

/Imam zaposlitev za nedoločen čas./

6. Kakšnem je vaš delovni čas?

/Polni delovni čas,/ torej 8 ur.

7. Kakšne prilagoditve in omejitve za opravljanje dela imate?

Nekih /posebnih omejitev nimam/. /Prilagoditve imam takšne, da sem si na računalniku dala narediti povečave, da imam miško z repkom./ /S sodelavko imava vsaka svoj uporabniški račun na računalniku, tako da mi nihče ne spreminja nič na računalniku, da mi ne predstavlja ikon, ker me to precej zmede./ Drugih pomoči ne potrebujem. /Kadar pa je na primer veliko stvari za brati, mene takrat zaobidejo,/ drugače pa nimam težav pri delu fizioterapije.

7.1 Ali delodajalec vestno upošteva te omejitve/prilagoditve?

/Ja jih upošteva, nisem imela nikoli nekih težav./ /Tudi pri koriščenju dodatnega dopusta ni težav oziroma mi gredo večkrat na roko./ Moj mož je popolnoma slep in ko ga moram peljati na kakšno tekmo sploh ni težav, da koristim dopust. Tudi letos, ko sem si zaradi moževih obveznosti želela podaljšati dopust na dva tedna,

sem samo nesla do direktorice in ni bilo nikakršnih težav. Sem pa tudi sama toliko skrbna, da pazim, da zaradi koriščenja dopusta ne trpi delo. /Bi mi pa lahko nagajali, pa mi ne./

7.2 Kakšne prilagoditve/omejitve bi še potrebovali, pa jih nimate?

/Zaenkrat nič drugega ne potrebujem./ Kar sem potrebovala, sem si uredila. /Mogoče, če bi se stanje poslabšalo, bi kaj novega potrebovala, zaenkrat pa ne./

8. Kakšni so vaši odnosi z nadrejenimi?

/So korektni/ oziroma tako bom rekla. /V zgodovini teh 25 let se je marsikaj dogajalo/. /Leta 2004 sem dobila odobreno napredovanje v naziv. Ampak je prišlo do tega, da se meni tega dodatka ni izplačalo/. Pa takrat še ni bil ZUJF. Jaz sem v marcu dobila odobreno, da bi morala z januarjem tistega leta dobiti izplačilo in je bil maj in izplačila še vedno ni bilo in potem sem se začela tožiti, pritoževati, velikokrat sem bila klicana na razgovor »3 na 1«, skoraj dve leti se je dogajalo, da so me na hodniku kar težko pozdravljali ampak jaz sem v to šla, ker sem vedela, da imam pravico in če drugje ljudje niso imeli težav, zakaj pa bi morala biti v naši ustanovi težava do izplačila. Se je poskušalo varčevati, ampak ne na moj račun in ne na mojih pravicah. /Jaz nisem takšen človek, da bi iskala pozornost, da bi morali biti posebej pozorni na mene, meni je prav če si pošten pa enak do drugih in tudi tako to svojo pravico iščem./ Jaz se vedno trudim, da drugim pomagam kolikor lahko, tudi če koga od sodelavcev kaj boli, mu pomagam, mu dam nasvete ampak tisto svoje stvari, ki mi pripadajo, to pa poskušam vedno doseči.

Kako vaša ovira vpliva na odnose?

/Se pozna ta razlika, ne samo pri nas ampak vedno in vsepovsod/. /To ne čutiš, da te čisto izločijo ampak te pa mnogokrat ne vključijo, ko bi te lahko./ /Čuti se, ampak, da bi me to toliko prizadelo, da bi se sedaj jokala, to pa ne. Vzameš to v zakup, veš, da ne moreš to pričakovati./ /Se mi zdi, da je pri meni drugače, ker sem invalid od rojstva in sem se že učvrstila glede tega/. Ko sem šla na srednjo šolo in sem se morala uvesti v prvo klop in se nihče ni želel uvesti zraven mene. To ni stvar, ko malo boli, to močno boli. Kot invalidna oseba daš veliko stvari skozi.

/Največ težav sem imela na začetku dela v tej organizaciji, ko je bilo še drugo vodstvo/ in so se delavci precej »grupirali«, med njimi je bila tudi sodelavka, ki se je norčevala iz mene. In ta sodelavka si je bila zelo dobra z vodstveno sestro in še eno sestro. Takrat sem imela velike težave v službi, ker so me one ignorirale. Ko sem enkrat imela bolne otroke in je potem zbolel še mož, ki je potreboval precej pomoči, sem bila v bolnišnici dva tedna. Ko sem prišla nazaj v službo se tri mesece nihče ni z mano pogovarjal. /V času prejšnjega vodstva sem šla na porodniško. In v tem času so dobili računalnike. Ko sem prišla nazaj, sem prosila sodelavko, da mi pokaže, kako prideš v računalnik in kako vpisuješ storitve. Pa mi je odgovorila, da njo nič ne briga, kako bom jaz delala z računalnikom, da ona ni moj šef. In še naslednja štiri leta mi niso hoteli dati gesla, da bi jaz lahko dostopala do informacij./ /Potem pa se je vodstvo zamenjalo in sem takoj šla do glavne sestre in ji povedala kako je in je rekla da seveda, da takoj dobim/. In kaj se dogaja sedaj? Jaz moram tej sodelavki kazati, kako se dela individualni načrt, kako si posname datoteko na namizje in podobne stvari. Takšne stvari te pa resnično razjezijo. Ko se je vodstvo menjalo ni bilo več težav.

/V vseh letih, ko sem tu opažam, da se odnos do invalidov precej spreminja, na bolje seveda./ Nekateri ljudje dozorijo, pozna pa se tudi, da je veliko ozaveščenja o invalidih. Ker se mlade sedaj že kmalu seznanja z različnimi vrstami invalidnosti, lažje razumejo invalidnost in so manj nestrpni.

In tudi, ko mladi pridejo na delo so drugačni, te ne zavračajo, sprejemajo te stvari čisto drugače kot starejši. Tudi ko pridejo na prakso, pa je kdo tudi s posebnimi potrebami si pomagajo med sabo, se sprejmejo.

9. Kakšni so vaši odnosi s sodelavci; s tistimi, ki imajo prav tako oviro in s tistimi ki je nimajo? Ali obstajajo kakšne razlike?

/Ko sem prišla sem v službo, je bila tu kolegica fizioterapevtka, malo starejša od mene. In ko sva enkrat bili skupaj v sobi, sem se obrnila in sem videla, kako se je norčevala iz mene ker ne vidim in ker nisem videla prebrati./ Tri leta nazaj pa je ta ista sodelavka prišla do mene in me prosila, če ji lahko posodim povečevalno steklo, ker ni videla prebrati. Pa sem si samo mislila svoje. In to so sodelavci, tisti, ki bi ti morali stati ob strani, ker si mu ti vedno na voljo, ker mu pomagaš.

/Drugače pa jaz sploh ne vem, kateri imajo status, tako, da razlike ne opazim./ /V glavnem se s sodelavci dobro razumem, nimam težav. /

Tudi s stanovalci nimam težav. Mislim da je glavni razlog to, da jaz njim pomagam, ko jih kaj boli in so mi potem samo hvaležni.

INTERVJU D

Kakšno vrsto ovire (invalidnost) imate?

/Okvaro hrbtenice, bila sem operirana na njej. Prebolela sem tudi raka./ /Oboje je privedlo do tega, da so me invalidsko upokojili./

Kdaj je nastala ta ovira; pred ali po začetku dela v tej organizaciji? Koliko po začetku dela?

/V aprilu 2008 je nastala huda okvara na hrbtenici, dva meseca po tem pa še ugotovitev hitrorastočega raka./ /V tej organizaciji sem zaposlena že 22 let, torej je bilo 14 let dela v tej organizaciji. Leta 2008 sem imela že 26 let delovne dobe./

Kako je potekal postopek pridobitve statusa invalida?

/Pridobitev statusa je potekala normalno./ Po enem letu in pol bolniške sem pričela delati na štiri ure, saj po dveh operacijah več nisem zmogla. /Osebni zdravnik in zdravniška komisija sta podala predlog na invalidsko komisijo./ /V roku 3 mesecev je bilo odločeno./ /Delo na 4 ure in invalidska upokojitev na 4 ure./

Ali ste se v tem postopku srečevali s kakšnimi težavami? Katerimi?

/S samim postopkom pridobitve statusa ni bilo težav./ Vse je bilo zelo hitro rešeno. Sem slišala, da pri nekaterih traja ta postopek zelo dolgo.

/So se pa pojavile težave v službi./ /Srečala sem se s kupom nerešenih zadev, ki so bile predvidene, da se rešujejo na način, kot bi delala 8 urni delovnik./ Resnično sem zelo delala in reševala zadeve, ki niso bile rešene. /Fizično sem komaj zmogla./ /V tem vmesnem času, je bilo s strani direktorice bolj malo posluha, da mi dodeli nekoga, ki mi bo v pomoč./

Koliko časa ste že zaposleni v tej organizaciji?

Tu sem zaposlena /od leta 1994./

Kakšno vrsto zaposlitve imate (določen/nedoločen čas, začasno delo, podjemna pogodba, avtorska pogodba, javna dela)?

/Zaposlena sem za nedoločen čas./

Kakšnem je vaš delovni čas?

/Zaposlena sem na 4 ure. Delam od 7.00 do 11.00./

Če so pridobili status kasneje – Ali sta se vaš delovni čas in vrsta pogodbe zaradi oviranosti spremenil?

/Da, spremenil se je delovni čas./

Kakšne prilagoditve in omejitve za opravljanje dela imate?

/Na delovnem mestu mi niso mogli ponuditi lažjega dela, saj ne obstajajo lažja dela, zato opravljam še vedno pisarniška opravila, delo z uporabniki, delo na računalniku./

Ali delodajalec vestno upošteva te omejitve/prilagoditve?

/Da, sedaj, ko imam vse papirje in sem invalidsko upokojena, se držijo vseh mojih omejitev./

Kakšne prilagoditve/omejitve bi še potrebovali, pa jih nimate?

/Menim, da je moje delo primerno zame, trenutno ne potrebujem kakršnih koli prilagoditev./ Moje delo je za računalnikom in delo s strankami. /Imam možnost, da se sprehodim, vstanem in istočasno s tem tudi razgibam./ /Imam prilagodljiv stol Spinalis, ki je narejen za tiste, ki imajo okvaro hrbtenice./ Dolgo sedenje za računalnikom je obremenjujoče, zato ga prekinjam.

Kakšni so vaši odnosi z nadrejenimi? Kako vaša ovira vpliva na odnose?

/Delati na štiri ure pomeni, da te polovico delovnega časa ni prisotnega na delovnem mestu, zato ti marsikatera novost oz. navodilo ni predloženo, na kar opozarjam že ves čas./ Vendar se moraš za vse novitete pozanimati sam oz. zanje zveš prepozno oz. z zamikom. /Ves čas te je strah, da boš kaj zgrešil, oz. nečesa ne boš vedel./ Tukaj ne mislim na pravilnike in zakone, saj si le te lahko prebereš, gre za sprotna navodila in dogovore znotraj organizacije.

Kakšni so vaši odnosi s sodelavci; s tistimi, ki imajo prav tako oviro in s tistimi ki je nimajo? Ali obstajajo kakšne razlike?

/Da, razlike so vidne, med nami ki nismo več zdravi in tistimi, ki so zdravi./ /Včasih prav težko obrazložiš, da pri nečem ne boš sodeloval, saj tega ne zmoreš./ /Tudi seminarjev se zelo težko udeležujem, saj je tam potrebno zelo dolgo sedeti, tega pa fizično ne zmorem./ Pa še naša zakonodaja je tako napisana, da /4 urniki ne smemo delati več kot je predpisano, pa od nikogar ne dobiš odgovora, kaj pa je takrat ko greš na seminar?/

Na začetku, /ko sem pričela delati na 4 ure, sem opravljala delo na področju ZUPJS. Videla sem, da vsemu temu ne morem več slediti,/ zato sem /pričela opravljati delo na drugem področju, kjer si zadeve sama usklajujem in sama načrtujem uporabnike in delo z njimi./ Na tem področju ugotavljam, da /me ni več strah, da bi kakršno koli noviteto zgrešila, oz. nebi zvedela zanjo./

IZPIS RELAVANTNIH IZJAV PO INTERVJUJIH

INTERVJU A

VRSTA OVIRE/INVALIDNOSTI

- tretja kategorija invalidnosti
- zaradi bolezni so mi odstranili notranji organ

NASTANEK OVIRE

- v času zaposlitve v tej organizaciji
- tri leta po začetku dela

POSTOPEK PRIDOBITVE STATUSA INVALIDA

potek

- trajalo tri mesece
- veliko dokumentacije
- urejala je moja osebna zdravnica
- vso zdravstveno dokumentacijo je dala na komisijo
- morala sem čakati na odgovor in vabilo na posvet pred komisijo
- glede na to, da imam takšno službo...so mi ugodili

težave

- težav ni bilo

- imela sem diagnozo, za katero ti pripada invalidnost

TRAJANJE ZAPOSLOTITVE

- 10 let

VRSTA ZAPOSLOTITVE

- pogodba za nedoločen čas

DELOVNI ČAS

- polni delovni čas oziroma 6 ur 40 minut, ker imamo delovne sobote in nedelje
- delam samo na dve smeni, ker sem invalid in ne smem delati ponoči

SPREMEMBA DELOVNEGA ČASA/POGODBE O ZAPOSLOTITVI

- pogodba se je spremenila meni v prid
- dopisale so se omejitve

PRILAGODITVE IN OMEJITVE ZA OPRAVLJANJE DELA

- dvigovanje bremen do 5 kilogramov, občasno prepogibanje, brez nočnega dela
- ne smem se preveč naprezat, a se včasih moram, če želim opraviti svoje delo

UPOŠTEVANJE OMEJITEV/PRILAGODITEV S STRANI DELODAJALCA

- v večji meri jih upoštevajo
- težave glede urnika....delo na oddelkih, kjer je več dvigovanja
- hitro uredili in me premestili nazaj

DODATNE OMEJITVE/PRILAGODITVE

- trenutno mi to odgovarja
- ne bi rada, da me spet premestijo, kjer bi bila preveč obremenjena
- vidim, da ne morem, da sem preveč utrujena

ODNOSI Z NADREJENIMI

- od kar imam status so se precej spremenili
- takoj, ko sem postala invalid nisi več toliko vreden

- tudi glede napredovanja...mi zaradi statusa ne omogočijo da bi opravljala drugo delo, čeprav sem šolana za to in bi lažje opravljala

- ker ne smem ponoči delati me nočejo premestiti

- na začetku sem se zelo obremenjevala

- tisti mali dodatek k plači ni vreden mojih živcev, zdravja in prerekanja

- kot oseba s statusom si zaznamovan s strani nadrejenih

- se trudim, da se ne obremenjujem preveč zaradi tega

ODNOSI S SODELAVCI

- z ostalimi, ki imajo status se zelo dobro razumemo

- ostali sodelavci upoštevajo moje omejitve, pazijo name

- odnos, kaj delaš na mojem oddelku, če si invalid in ne smeš tega delati

- na splošno s sodelavci zelo dober odnos

INTERVJU B

VRSTA OVIRE/INVALIDNOSTI

- operiran na hrbtenici

- invalid 3. kategorije

NASTANEK OVIRE

- pred začetkom dela v tej organizaciji

- leta 2007

POSTOPEK PRIDOBITVE STATUSA INVALIDA

potek

- trajalo je leto in pol

- po končanem zdravljenju je zdravnik dal dokumentacijo na invalidsko komisijo

- dobil sem vabilo na posvet

- odločili so se, da mi pripada invalidnost 3. kategorije

težave

- tedanji delodajalec mi ni hotel podpisati dokumentacije za invalidsko komisijo
- rekel je, da nima delovnega mesta zame, invalida
- invalidnine nisem dobil, ker nisem bil zaposlen kot invalid
- delal sem toliko, kot sem lahko
- zaposlitev tu kot voznik za štiri ure in pomoč v delavnici 4 ure
- opravil sem NPK za delovnega inštruktorja
- sedaj sem samo inštruktor, vozim ne več

TRAJANJE ZAPOSLOTITVE

- od leta 2009 v tej organizaciji, od leta 2013 v tej enoti

VRSTA ZAPOSLOTITVE

- pogodba za nedoločen čas
- problem, ker mi zdravnica ni hotela izdati zdravniškega potrdila zaradi mojih omejitev
- odšel sem do drugega zdravnika z vso dokumentacijo in mi je izdal potrdilo, da se lahko zaposlim pod pogoji
- ko nisem dobil potrdila sem se ustrašil
- mogoče sploh ne bom mogel več dobiti službe
- sem se hitro pobral
- marsikoga bi zavrnitev potolkla in bi lahko obupal

DELOVNI ČAS

- polni delovni čas, 8 ur

PRILAGODITVE IN OMEJITVE ZA OPRAVLJANJE DELA

- dvigovanje bremen do 5 kilogramov, odsvetovano zadrževanje dalj časa v prisilnem položaju

UPOŠTEVANJE OMEJITEV/PRILAGODITEV S STRANI DELODAJALCA

- imel razgovor pri direktorici, če lahko to delam, da naj delam toliko kot sam vem, da lahko
- v to se nihče ne spušča in ta dogovor še drži

DODATNE OMEJITVE/PRILAGODITVE

- trenutno ne potrebujem
- delam toliko, kor se počutim sposobnega
- če delam v počepu vem, da ne bom dolgo zdržal in se ne silim

ODNOSI Z NADREJENIMI

- odnosi so v redu
- z direktorico nisva nikoli imela konfliktov
- s prejšnjo vodjo najprej v redu, potem je prišlo do problemov
- tudi z novim vodjo so se pred kratkim pojavili manjši problemi...to je tako ali tako povsod
- vem, kaj lahko delam in kje so moje meje, tudi če poskušajo mi naložiti dodatno delo, jim povem, kaj lahko in kaj ne
- delodajalci ne gledajo z naklonjenostjo na nas invalide
- z direktorico sva dogovorjena, jaz vem kaj in koliko lahko
- če se počutim sposobnega opravi tudi kaj dodatnega, drugače ne

ODNOSI S SODELAVCI

- jaz sem tisti, ki delam razlike med tistimi, ki imajo status in tistimi, ki ga nimajo
- tisti brez statusa reče ne morem, jaz pa se vedno potrdim, da čim več naredim
- prej sem delal pri privatniku
- smo delali na gradbišču in če si se matral je vedno prišel kdo in ti pomagal
- tukaj pa tega enostavno ni
- če bi videl, da ti ne gre, bi te verjetno še porinil nekam globlje in slabše
- se mi zdi, da je povsod v socialni, v javnih zavodih tako

INTERVJU C

VRSTA OVIRE/INVALIDNOSTI

- prebolela sem raka

- začasno zaposlena za polovični delovni čas

NASTANEK OVIRE

- pred petimi leti
- po petnajstih letih dela tu

POSTOPEK PRIDOBITVE STATUSA INVALIDA

potek

- osebna zdravnica dala vso dokumentacijo na invalidsko komisijo
- odločili so, da mi glede na moje zdravstvene težave pripada delo za polovični čas za obdobje 5 let
- naslednje leto grem ponovno na komisijo, da bodo povedali kako naprej

težave

- precej me je motilo, ker je tako dolgo trajalo
- težave so se pojavile tudi pri zamenjavi delovnega mesta
- na lažje delovno mesto so me premestili šele, ko sem imela odločbo
- v vmesnem času sem bila v bolniški 4 ure na dan
- porabili so me ta, kjer so me potrebovali

TRAJANJE ZAPOSLOTITVE

- letos bo 20 let

VRSTA ZAPOSLOTITVE

- pogodba za nedoločen čas

DELOVNI ČAS

- polovični delovni čas

SPREMEMBA DELOVNEGA ČASA/POGODBE O ZAPOSLOTITVI

- sprememba delovnega časa

PRILAGODITVE IN OMEJITVE ZA OPRAVLJANJE DELA

- omejitve pri dvigovanju težjih bremen, brez popoldanskega in nočnega dela
- premestili so me na drugi oddelek

- prej sem imela precej fizično delo na oddelku, sedaj pa imam precej prilagojeno

UPOŠTEVANJE OMEJITEV/PRILAGODITEV S STRANI DELODAJALCA

- da, zaenkrat vse upoštevajo

DODATNE OMEJITVE/PRILAGODITVE

- meni osebno je to zaenkrat dovolj
- bom videla, kaj bodo na komisiji rekli, ko bom šla tja, če bom potrebovala še kaj dodatnega

ODNOSI Z NADREJENIMI

- odnosi z nadrejenimi so se spremenili
 - na splošno so zadovoljivi
 - na tebe gledajo drugače
 - se trudijo, ampak se razlika občuti
 - če sam ni v tem položaju, ne more razumeti kako je
- težava tudi na finančnem področju
- ni stimulacije, smo prikrajšani do nje, pa bi še kako prav prišla
 - povečale so se omejitve pri napredovanju
 - ne glede na trud, ne moreš napredovati zaradi ovire
 - zaradi vsega tega se sama počutim manj koristno kot prej

ODNOSI S SODELAVCI

- odnosi s sodelavci so se spremenili
- s tistimi, ki imajo prav tako ovire se bolje razumemo, kot s tistimi, ki ovir nimajo
- mi z ovirami bolj razumemo en drugega kaj preživljamo, doživljamo...ostali pa tega velikokrat ne razumejo

INTERVJU Č

VRSTA OVIRE/INVALIDNOSTI

- sem slepa oseba
- sem v tretji kategoriji

NASTANEK OVIRE

- to imam že od rojstva

POSTOPEK PRIDOBITVE STATUSA INVALIDA

potek

- v prvem razredu osnovne šole sem bila na komisiji
- tretirali so me kot otroka s posebnimi potrebami
- dodatno statusa nisem urejala

težave

- kolikor se spomnim, ni bilo težav
- ko sem prišla v službo sem imela od ZPIZ-a oceno, da imam 100% telesno okvaro in sem bila kategorizirana v tretjo stopnjo invalidnosti
- težava, ko sem hotela uveljavljati čas študija za delovno dobo, pa ni šlo...vložila sem tožbo in dobila.

TRAJANJE ZAPOSLOTITVE

- 25 let

VRSTA ZAPOSLOTITVE

- zaposlitev za nedoločen čas

DELOVNI ČAS

- polni delovni čas

PRILAGODITVE IN OMEJITVE ZA OPRAVLJANJE DELA

- posebnih omejitev nimam
- prilagoditve...sem si na računalniku uredila povečave in miško z repkom
- svoj uporabniški račun na skupnem računalniku, da mi ne predstavljajo ikon, ker me to zmede
- kadar je na primer potrebno veliko brati, mene takrat zaobidejo

UPOŠTEVANJE OMEJITEV/PRILAGODITEV S STRANI DELODAJALCA

- ja upoštevajo, nisem nikoli imela nekih težav
- mi gredo tudi na roko pri koriščenju dodatnega dopusta

- bi mi lahko nagajali, pa mi ne

DODATNE OMEJITVE/PRILAGODITVE

- zaenkrat nič drugega ne potrebujem
- če bi se stanje poslabšalo, bi mogoče kaj novega potrebovala

ODNOSI Z NADREJENIMI

- načeloma korektni
- v času zaposlitve se je marsikaj dogajalo
- dobila sem odobreno napredovanje v naziv, dodatka pa mi niso izplačali
- sem se borila za to in dobila
- se je poskušalo varčevati, ampak ne na moj račun
- jaz ne iščem pozornosti, meni je prav, če si pošten pa enak do drugih in tako to svojo pravico iščem

vpiliv ovire na odnose

- se pozna razlika, ne samo pri nas ampak vedno in vsepovsod
- to ne čutiš, da te čisto izločijo, te pa mnogokrat ne vključijo, ko bi te lahko
- čuti se, a me pretirano ne prizadene
- vzameš to v zakup, veš, da ne moreš to pričakovati
- pri meni je drugače, ker sem invalid od rojstva in sem se že učvrstila glede tega
- težave v času prejšnjega vodstva
- v času porodniške so v organizaciji dobili računalnike.. ko sem se vrnila, mi niso hoteli pokazati, kako dostopati do podatkov... še naslednja štiri leta mi niso hoteli dati gesla
- potem se je vodstvo zamenjalo in se je to vse uredilo
- opažam, da se odnos do invalidov precej spreminja, na bolje seveda

ODNOSI S SODELAVCI

- na začetku, ko sem prišla sem, sem enkrat zalotila sodelavko, ko se je norčevala iz mene, ker nisem videla
- drugače jaz sploh ne vem, kdo vse ima status, tako, da razlik ne opazim
- v glavnem se s sodelavci dobro razumemo, nimamo težav

INTERVJU D

VRSTA OVIRE/INVALIDNOSTI

- okvara hrbtenice, prebolela sem tudi raka
- zaradi tega so me invalidsko upokojili

NASTANEK OVIRE

- pred 6 leti; najprej okvara hrbtenice, po tem pa še ugotovitev raka
- nastala, ko sem bila tu zaposlena že 14 let
- skupno sem imela takrat 26 let delovne dobe

POSTOPEK PRIDOBITVE STATUSA INVALIDA

potek

- postopek potekal normalno
- po bolniški sem začela delati na štiri ure, saj več nisem zmogla
- osebni zdravnik je podal mnenje na invalidsko komisijo
- v roku treh mesecev je bilo odločeno
- delo na 4 ure in invalidska upokojitev na 4 ure

težave

- s samim postopkom ni bilo težav
- ves je bilo zelo hitro rešeno
- težave so se v tem času pojavile v službi
- srečala sem se s kupom nerešenih zadev, za katere bi potrebovala 8 urni delovnik...fizično sem komaj zmogla
- v tem času je bilo s strani direktorice bolj malo posluha, da mi dodeli nekoga, ki mi bo v pomoč

TRAJANJE ZAPOSLOTITVE

- od leta 1994

VRSTA ZAPOSLOTITVE

- za nedoločen čas

DELOVNI ČAS

- zaposlena sem na 4 ure, delam od 7.00 do 11.00

SPREMEMBA DELOVNEGA ČASA/POGODBE O ZAPOSLOTVI

- spremenil se je delovni čas

PRILAGODITVE IN OMEJITVE ZA OPRAVLJANJE DELA

- niso mi mogli ponuditi lažjega dela, saj ne obstaja lažje delo, zato opravljam še vedno pisarniška dela, delo z uporabniki, delo na računalniku

UPOŠTEVANJE OMEJITEV/PRILAGODITEV S STRANI DELODAJALCA

- da, sedaj, ko imam vse papirje in sem invalidsko upokojena, se držijo vseh mojih omejitev

DODATNE OMEJITVE/PRILAGODITVE

- moje delo je primerno zame, trenutno ne potrebujem kakršnih koli prilagoditev
- imam možnost, da se sprehodim, vstanem in istočasno s tem tudi razgibam
- imam prilagodljiv stol Spinalis, ki je narejen za tiste, ki imajo okvaro hrbtenice

ODNOSI Z NADREJENIMI

- delati na štiri ure pomeni, da te polovico delovnega časa ni prisotnega na delovnem mestu, zato ti marsikatero navodilo ni predloženo
- na to opozarjam že ves čas
- ves čas te je strah, da boš kaj zgrešil oz. Nečesa ne boš vedel

ODNOSI S SODELAVCI

- razlike so vidne, med nami, ki nismo več zdravi in tistimi, ki so zdravi
- včasih težko razložiš, da pri nečem ne boš sodeloval, ker tega preprosto ne zmoreš
- tudi seminarjev se težko udeležujem, ker fizično ne morem tako dolgo sedeti
- mi, 4 urniki ne smemo delati več kot je predpisani, kaj pa takrat, ko greš na seminar?
- ko sem pričela s polovičnim delom sem delala na področju ZUPJS
- videla sem, da vsemu temu ne morem več slediti
- začela sem opravljati delo na drugem področju, kjer si zadeve sama usklajujem, sama načrtujem uporabnike in delo z njimi

- sedaj me ni več strah, da bi kakšno noviteto zgrešila oz. ne bi zvedela zanjo

KLASIFIKACIJA IZJAV

VRSTA OVIRE/INVALIDNOSTI

- tretja kategorija invalidnosti
- zaradi bolezni so mi odstranili notranji organ
- operiran na hrbtenici
- invalid 3. kategorije
- prebolela raka
- začasno zaposlena za polovični delovni čas
- slepa oseba
- v tretji kategoriji
- okvara hrbtenice, prebolela raka
- invalidsko upokojena (4 ure delam, 4 ure upokojena)

NASTANEK OVIRE

- v času zaposlitve v tej organizaciji
- tri leta po začetku dela
- pred začetkom dela v tej organizaciji
- leta 2007
- po petnajstih letih dela tu
- pred petimi leti
- to imam že od rojstva
- pred 6 leti
- po 14. letih dela tu (skupno 26 let delovne dobe)

POSTOPEK PRIDOBITVE STATUSA INVALIDA

postopek

- trajalo tri mesece
- veliko dokumentacije
- urejala osebna zdravnica
- zdravstveno dokumentacijo dala na komisijo
- čakala na odgovor in vabilo na posvet pred komisijo
- glede na moje delo v službi so mi ugodili
- trajalo leto in pol
- zdravnik dal dokumentacijo na komisijo
- vabilo na posvet
- odločili, da mi pripada invalidnost 3. kategorije
- zdravnica dala dokumentacijo na komisijo
- odločili, da mi pripada polovični delovni čas za 5 let
- naslednje leto nov posvet
- v prvem razredu OŠ bila na komisiji
- odločili, da sem otrok s posebnimi potrebami
- dodatno statusa nisem urejala
- postopek potekal normalno
- po bolniški delo na štiri ure
- osebni zdravnik podal mnenje na komisijo
- v roku treh mesecev so odločili

težave

- težav ni bilo
- imela sem diagnozo, za katero ti pripada invalidnost
- delodajalec ni hotel podpisati dokumentacije
- ni bilo delovnega mesta za invalida
- ostal brez invalidnine

- delal toliko, kot sem lahko
- dolgotrajen postopek
- težave pri zamenjavi delovnega mesta
- zamenjava šele po odločbi
- prej bolniška na štiri ure in lažja dela
- ni bilo težav s postopkom
- težava pri uveljavljanju časa študija za delovno dobo
- s postopkom ni bilo težav
- hitro rešeno
- težave v tem času v službi
- preveč nabranega dela...ogromen fizični napor
- neposluh direktorice, da bi dodelili nekoga za pomoč

TRAJANJE ZAPOSLOTITVE

- 10 let
- od leta 2009 v organizaciji, od leta 2013 v tej enoti
- 20 let
- 25 let
- od leta 1994

VRSTA ZAPOSLOTITVE

- pogodba za nedoločen čas
- pogodba za nedoločen čas
- težave, ker zdravnica ni želela izdati zdravniškega potrdila za delo zaradi omejitev
- drug zdravnik uredil
- prisoten strah ob ne pridobitvi potrdila
- kdo drug bi lahko zaradi tega obupal
- pogodba za nedoločen čas

- pogodba za nedoločen čas

- pogodba za nedoločen čas

DELOVNI ČAS

- polni delovni čas

- polni delovni čas

- polovični delovni čas

- polni delovni čas

- zaposlena sem na 4 ure

SPREMEMBA DELOVNEGA ČASA/POGODBE O ZAPOSLOTVI

- sprememba meni v prid, dopis omejitev

- sprememba delovnega časa

- sprememba delovnega časa

PRILAGODITVE IN OMEJITVE ZA OPRAVLJANJE DELA

- dvigovanje bremen do 5 kilogramov, občasno prepogibanje, brez nočnega dela

- ne smem se preveč naprezat, a se moram, če želim opraviti svoje delo

- dvigovanje bremen do 5 kilogramov, odsvetovano zadrževanje dalj časa v prisilnem položaju

- omejitve pri dvigovanju težjih bremen, brez popoldanskega in nočnega dela

- premestitev na drug oddelek

- prej fizično delo, sedaj precej prilagojeno

- posebnih omejitev nimam

- sama sem si prilagodila računalnik

- pri branju me obidejo

- opravljam še vedno pisarniško delo, delo z uporabniki, delo na računalniku, ker lažjega dela ni

UPOŠTEVANJE OMEJITEV/PRILAGODITEV S STRANI DELODAJALCA

- v večji meri upoštevajo

- težave zaradi dela na neprimernem oddelku...hitro uredili in premestili nazaj

- razgovor pri direktorici, kaj lahko delam, da sam vem kaj in koliko lahko
- da, zaenkrat vse upoštevajo
- ja upoštevajo, nisem nikoli imela težav
- bi mi lahko nagajali, pa mi ne

, da, sedaj ko imam vse papirje upoštevajo

DODATNE OMEJITVE/PRILAGODITVE

- trenutno mi to odgovarja
- trenutno ne potrebujem
- delam toliko kot lahko
- meni osebno je to zaenkrat dovolj
- zaenkrat nič drugega ne potrebujem
- trenutno ne potrebujem nič dodatnega, imam vse kar potrebujem (stol, sprehod)

ODNOSI Z NADREJENIMI

- od kar imam status so se precej spremenili
- nisi več toliko vreden
- ne omogočijo napredovanja zaradi statusa
- na začetku sem se precej obremenjevala
- kot oseba s statusom si zaznamovan s strani nadrejenih
- poskušam se čim manj obremenjevati zaradi tega
- odnosi so v redu
- z direktorico nikoli konfliktov
- težave s prejšnjo vodjo
- tudi sedaj so se pojavile težave
- vem kaj lahko delam in kaj ne
- delodajalci ne gledajo z naklonjenostjo na nas invalide
- odnosi so se spremenili

- na splošno zadovoljivi
- na tebe gledajo drugače
- se trudijo, a se razlika občuti
- če sam ni v tem položaju, ne more razumeti kako je
- omejitve pri napredovanju
- ni stimulacije
- zaradi tega se počutim manj koristno kot prej
- načeloma korektni
- dobila odobreno napredovanje, dodatka pa ne... sem tožila in dobila
- poskušalo se je varčevati, a ne na moj račun
- se pozna razlika pri odnosih
- te velikokrat ne vključijo, ko bi te lahko
- vzameš to v zakup
- težave pri prejšnjem vodstvu
- možnost zgrešitve dodatnih navodil zaradi polovičnega delovnega časa... nerazumevanje tega

ODNOS S SODELAVCI

- s tistimi, ki imajo status se zelo dobro razumemo
- upoštevajo moje omejitve, pazijo name
- na splošno z vsemi zelo dober odnos
- jaz delam razlike med tistimi s statusom in tistimi brez
- ni solidarnosti
- če bi videl, da ti ne gre, bi te verjetno še porinil globlje
- povsod v socialni, v javnih zavodih je tako
- odnosi so se spremenili
- s tistimi, ki imajo oviro, se bolje razumemo
- bolj razumemo en drugega...ostali tega ne razumejo

- norčevanje zaradi oviranosti
- ni opaznih razlik med tistimi s statusom in tistimi brez
- se dobro razumemo
- razlike med zdravimi in bolnimi
- ne razumejo da nekaj ne moreš narediti

KODIRANJE

Vrsta ovire/invalidnosti	Pojmi (kode)
tretja kategorija invalidnosti	Stopnja invalidnosti invalidnosti
zaradi bolezni so mi odstranili notranji organ	bolezen
operiran na hrbtenici	bolezen
invalid 3. kategorije	stopnja invalidnosti
prebolela raka	bolezen
začasno zaposlena za polovični delovni čas	Stopnja invalidnosti
slepa oseba	bolezen
v tretji kategoriji	Stopnja invalidnosti
okvara hrbtenice, prebolela raka	bolezen
invalidsko upokojena (4 ure delam, 4 ure upokojena)	Stopnja invalidnosti

Nastanek ovire

v času zaposlitve v tej organizaciji	V tej organizaciji
Pred začetkom dela v tej organizaciji	Pred začetkom dela
Po petnajstih letih tu	V tej organizaciji

Pred petimi leti	V tej organizaciji
Imam že od rojstva	Pred začetkom dela
Pred šestimi leti	V tej organizaciji
Postopek pridobitve statusa	
Trajalo tri mesece	Trajanje pridobitve statusa
Veliko dokumentacije	dokumentacija
Urejala osebna zdravnica	Odgovorna oseba
Zdravstveno dokumentacijo dala na komisijo	postopek
Glede na moje delo so mi ugodili	Odločitev komisije
Trajalo leto in pol	Trajanje pridobitve statusa
Zdravnik dal dokumentacijo na komisijo	Odgovorna oseba
Vabilo na posvet	postopek
Odločili, da mi pripada invalidnost 3. kategorije	Odločitev komisije
Zdravnica dala dokumentacijo na komisijo	Odgovorna oseba
Odločili, da mi pripada polovični delovni čas	Odločitev komisije
V prvem razredu OŠ bila na komisiji	postopek
Odločili, da sem otrok s posebnimi potrebami	Odločitev komisije
Osebni zdravnik podal mnenje na komisijo	Odgovorna oseba
V roku treh mesecev odločili	Trajanje pridobitve statusa
Težav ni bilo	težave
Imela sem diagnozo, za katero ti pripada invalidnost	

Delodajalec ni hotel podpisati dokumentacije	nesodelovanje
Ni bilo delovnega mesta za invalida	nesodelovanje
Ostal brez invalidnine	pravice
Dolgotrajen postopek	Trajanje postopka
Težave pri zamenjavi delovnega mesta	Težave na delovnem mestu
Zamenjava šele po odločbi	Težave na delovnem mestu
Prej bolniška na štiri ure in lažja dela	Težave na delovnem mestu
Ni bilo težav s postopkom	težave
S postopkom ni bilo težav	težave
Hitro rešeno	Trajanje postopka
Težave v tem času v službi	Težave na delovnem mestu
Preveč nabranega dela...ogromen fizični napor	Težave na delovnem mestu

Vrsta zaposlitve

Pogodba za nedoločen čas	Vrsta pogodbe
Pogodba za nedoločen čas	Vrsta pogodbe
Pogodba za nedoločen čas	Vrsta pogodbe
Pogodba za nedoločen čas	Vrsta pogodbe
Pogodba za nedoločen čas	Vrsta pogodbe

Delovni čas

Polni delovni čas	Delovni čas
Polni delovni čas	Delovni čas

Polovični delovni čas, na štiri ure	Delovni čas
Polni delovni čas	Delovni čas
Zaposlena za štiri ure	Delovni čas
Sprememba delovnega časa/pogodbe o zaposlitvi zaradi statusa	
Sprememba meni v prid, dopis omejitev	Pozitivna sprememba
Sprememba delovnega časa	Delovni čas
Sprememba delovnega časa	Delovni čas
Prilagoditve in omejitve za opravljanje dela	
Dvigovanje bremen do 5 kilogramov. Občasno prepogibanje, brez nočnega dela	omejitve
Dvigovanje bremen do 5 kilogramov, odsvetovano zadrževanje dalj časa v prisilni drži	omejitve
Omejitve pri dvigovanju bremen, brez popoldanskega in nočnega dela	omejitve
Premestitev na drug oddelek	prilagoditve
Prej fizično delo, sedaj precej prilagojeno	prilagoditve
Posebnih omejitev nimam	omejitve
Sama sem s prilagodila računalnik	prilagoditve
Pri branju me obidejo	prilagoditve
Opravljam še vedno pisarniško delo	prilagoditve
Upoštevanje omejitev/prilagoditev s strani delodajalca	

V večji meri upoštevajo	Upoštevanje omejitev
Težave zaradi dela na neprimernem oddelku	Neupoštevanje omejitev
Razgovor, kaj lahko delam, da sam vem kaj in koliko lahko	Upoštevanje omejitev
Da, zaenkrat vse upoštevajo	Upoštevanje omejitev
Ja upoštevajo, nisem nikoli imela težav	Upoštevanje omejitev
Da, sedaj, ko imam vse papirje upoštevajo	Upoštevanje omejitev
Dodatne omejitve/prilagoditve	
Trenutno mi to odgovarja	
Trenutno ne potrebujem	
Meni osebno je to zaenkrat dovolj	
Zaenkrat nič drugega ne potrebujem	
Trenutno ne potrebujem nič dodatnega, imam vse kar potrebujem	
Odnosi z nadrejenimi	
Od kar imam status so se spremenili	Sprememba odnosov
Nisi več toliko vreden	Občutek manjvrednosti
Ne omogočijo napredovanja zaradi statusa	Neomogočanje napredovanja
Na začetku sem se precej obremenjevala	obremenjenost
Kot oseba statusom so zaznamovan s strani nadrejenih	zaznamovanost
Poskušam se čim manj obremenjevati zaradi tega	obremenjenost
Odnosi so v redu	Dobri odnosi

Z direktorico nikoli konfliktov	Dobri odnosi
Težave s prejšnjo vodjo	težave
Tudi sedaj so se pojavile težave	težave
Vem kaj lahko delam in kaj ne	Zavedanje omejitev
Delodajalci ne gledajo z naklonjenostjo na nas invalide	nenaklonjenost
Odnosi so se spremenili	Sprememba odnosov
Na splošno zadovoljivi	Zadovoljivi odnosi
Na tebe gledajo drugače	Sprememba odnosov
Se trudijo, a se razlika občuti	Razlike v odnosih
Če sam ni v tem položaju, ne more razumeti kako je	Nepoznavanje problematike
Omejitve pri napredovanju	Neomogočanje napredovanja
Ni stimulacije	Razlike v odnosih
Zaradi tega se počutim manj koristno kot prej	Občutek manjvrednosti
Načeloma korektni odnosi	Korektni odnosi
Dobila odobreno napredovanje, dodatka pa ne	težave
Se pozna razlika pri odnosih	Razlika v odnosih
Te velikokrat ne vključijo, ko bi te lahko	izključevanje
Vzameš to v zakup	Sprijazniti se s situacijo
Težave pri prejšnjem vodstvu	težave
Možnost zgrešitve dodatnih navodil zaradi odsotnosti	nerazumevanje

Odnos s sodelavci

S tistimi, ki imajo status se zelo dobro razumemo	Dobri odnosi z ostalimi s statusom
Upoštevajo moje omejitve, pazijo name	Pomoč sodelavcev
Na splošno z vsemi dober odnos	Dobri odnosi
Jaz sem tisti, ki delam razlike med tistimi s statusom in tistimi brez	Razlike v odnosih
Ni solidarnosti	solidarnost
Če bi videl da ti ne gre, bi te verjetno še porinil globlje	privoščljivost
Povsod v socialni, v javnih zavodih je tako	Širši problem
Odnosi so se spremenili	Spremembe v odnosih
S tistimi, ki imajo oviro, se bolje razumemo	Dobri odnosi z ostalimi s statusom
Bolj razumemo en drugega...ostali pa tega ne razumejo	razumevanje
Norčevanje iz oviranosti	norčevanje
Ni opaznih razlik med tistimi s statusom in tistimi brez	Splošni odnosi
Se dobro razumemo	Dobri odnosi
Razlike med zdravimi in bolnimi	Razlike v odnosih
Ne razumejo, da nekaj ne moreš narediti	nerazumevanje

UREJANJE POJMOV V HIERARHIJO

VRSTA OVIRE/INVALIDNOSTI

- bolezen
- poškodba
- tretja kategorija invalidnosti
- začasno zaposlena za polovični delovni čas

- invalidsko upokojena

NASTANEK OVIRE

- od rojstva
- pred začetkom dela v tej organizaciji
- v času zaposlitve v tej organizaciji

POSTOPEK PRIDOBITVE STATUSA INVALIDA

postopek

- zdravnik/zdravnica dal dokumentacijo na invalidsko komisijo
- veliko dokumentacije
- čakati na odgovor in vabilo na posvet pred komisijo
- komisija odločila o stopnji invalidnosti
- komisija odločila o polovičnem delovnem času
- postopek trajal tri mesece
- postopek trajal leto in pol
- v prvem razredu OŠ bila na komisiji
- odločili, da je otrok s posebnimi potrebami

težave

- težav ni bilo
- hitro rešeno
- dolgotrajen postopek
- delodajalec ni hotel podpisati dokumentacije
- ni bilo delovnega mesta za invalida
- težave pri zamenjavi delovnega mesta
- težave s službi zaradi nabranega dela

TRAJANJE ZAPOSLOTITVE

- 25 let

- od leta 1994

- 20 let

- 10 let

- od leta 2009

VRSTA ZAPOSLOTITVE

- pogodba za nedoločen čas

- težave zaradi ne pridobitve zdravniškega potrdila

- prisoten strah zaradi teh težav

- oseba lahko zaradi zavrnitve obupa

DELOVNI ČAS

- polni delovni čas

- polovični delovni čas

- 4 ure zaposlena, 4 ure invalidsko upokojena

SPREMEMBA DELOVNEGA ČASA/POGODBE O ZAPOSLOTITVI

- sprememba njej v prid

- sprememba delovnega časa

PRILAGODITVE IN OMEJITVE ZA OPRAVLJANJE DELA

- brez omejitev

- opravljanje istega dela; pisarniško delo z uporabniki in na računalniku

- dvigovanje bremen do 5 kilogramov, občasno prepogibanje, brez nočnega dela

- dvigovanje bremen do 5 kilogramov, odsvetovano zadrževanje dalj časa v prisilnem položaju

- omejitve pri dvigovanju težjih bremen, brez popoldanskega in nočnega dela

- premestitev na drug oddelek

- prej fizično delo, sedaj precej prilagojeno

- sama sem si prilagodila računalnik

- pri branju me obidejo

UPOŠTEVANJE OMEJITEV/PRILAGODITEV S STRANI DELODAJALCA

- v večji meri upoštevajo
- zaenkrat upoštevajo
- upoštevajo, nikoli ni bilo težav
- lahko bi mi nagajali, pa mi ne
- težave zaradi dela na neprimernem oddelku...hitro uredili in premestili nazaj

DODATNE OMEJITVE/PRILAGODITVE

- trenutno ne potrebujem
- delam toliko kot lahko
- imam vse kar potrebujem

ODNOSI Z NADREJENIMI

- odnosi so v redu
- z direktorico nikoli konfliktov
- načeloma korektni
- na splošno zadovoljivi
- sprememba odnosov zaradi pridobitve statusa
- občutek manjvrednosti
- težave z vodjo
- na tebe gledajo drugače
- se trudijo, a se razlika občuti
- če sam ni v tem položaju, ne more razumeti kako je
- omejitve pri napredovanju
- ni stimulacije
- te velikokrat ne vključijo, ko bi te lahko
- vzameš to v zakup
- poskušam se čim manj obremenjevati zaradi tega

ODNOSI S SODELAVCI

- na splošno z vsemi dober odnos
- se dobro razumemo
- ni opaznih razlik med tistimi s statusom in tistimi brez
- s tistimi, ki imajo status se zelo dobro razumemo
- odnosi so se spremenili
- s tistimi, ki imajo oviro se bolje razumemo
- razlike med zdravimi in bolnimi
- ne razumejo, da nekaj ne moreš narediti
- norčevanje zaradi oviranosti